

Slanski rodovi u službi španjolske krune

Marinović, Stijepo

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:803121>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-08**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU

FILOZOFSKI FAKULTET

Diplomski rad

Slanski rodovi u službi španjolske krune

Stijepo Marinović

Split, 2024.

SVEUČILIŠTE U SPLITU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA POVIJEST

Diplomski rad

Slanski rodovi u službi španjolske krune

Mentor:

doc. dr. sc. Nikša Varezić

Student:

Stijepo Marinović

Split, srpanj 2024.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Dubrovačka Republika između Istoka i Zapada – odnos sa Španjolskom u 16. stoljeću	2
3. Dubrovčani u španjolskoj službi	4
4. Slano – dom mediteranskih pomoraca i trgovaca	7
5. Slanske obitelji u španjolskoj službi za vrijeme 16. stoljeća	11
5.1. Ohmućevići – slanski baštići, mediteranski pomorci, španjolski admirali.....	11
5.2. Braća Iveljići-Ohmućevići u španjolskoj službi	15
5.3. Slanjanin u Nepobjedivoj armadi 1588.	18
5.4. Ilirska eskadra pod španjolskom zastavom	25
5.5. Petar Ohmućević – od 'bosanskog plemića' do španjolskog viteza	31
5.6. Rod Korjenić-Neorić-Jerinić u španjolskoj službi.....	36
6. Slanjani u španjolskoj službi u 17. stoljeću.....	39
6.1. Druga grana Ohmućevića	39
6.2. Slanjani – protagonisti protuturskih pokreta na Balkanu	43
7. Zaključak	47
8. Popis literature.....	49
9. Prilozi	51

1. Uvod

Španjolska pod dinastijom Habsburg predstavlja najmoćniju zapadnu silu na Mediteranu tijekom 16. stoljeća. Jedan od ključnih faktora španjolske snage je njena mornarica. U brojnim pohodima tijekom stoljeća, u sastavu španjolskih flota nerijetko se našlo i dubrovačkih ljudi i brodova. Među tim pomorcima i kapetanima posebno će se promatrati one s područja Dubrovačkog Primorja i njegovog središta Slanoga. U tom kontekstu, rad će proučiti opći položaj Dubrovačke Republike u 16. stoljeću te njen odnos sa španjolskim vladarima. Objasniti će se stav republike prema Španjolskoj i sudjelovanju svojih podanika u kršćanskim vojnim pothvatima, osobito protiv Osmanskog Carstva. U takvim situacijama dubrovačke vlasti nastoje balansirati između Istoka i Zapada te održati neutralnost Republike. Rad će se baviti kontekstualnim okvirom unutar kojeg dolazi do ulaska Dubrovčana u španjolsku službu, te analizirati kako i zašto dolazi do takvih pojava. Posebna pozornost biti će usmjerena na slanske pojedince i obitelji koji grade karijere pod španjolskom zastavom. Prikazati će se trgovačko-pomorski potencijal Slanoga te njegova društvena struktura u kojoj dolazi do pojave neplemićkih bogatih obitelji. Proučiti će se specifičan društveni položaj takvih obitelji te njihova relativna brojnost, u odnosu na ostatak Republike, u španjolskim redovima. Rad će prikazati na koje načine Slanjani djeluju unutar španjolske službe te proučiti najvažnije obitelji i pojedince, kao i njihove pothvate i poslove za račun španjolske krune. Prikazati će se kako dolazi do kolektivnih obiteljskih angažmana unutar takve službe te međusobna veza istaknutih slanskih rodova u okviru služenja Španjolskoj. Cilj rada je objasniti kako dolazi do takve brojnosti Slanjana u španjolskoj službi, zašto joj pristupaju te kakvu korist od takve službe imaju Slanjani, a kakvu Španjolska. Slanske obitelji imaju određene društvene i gospodarske ambicije koje će se objasniti u kontekstu služenja španjolskom dvoru. Također, rad želi prikazati kako na takvu službu Slanjana gleda njihova matična Republika te kakav je odnos Slanjana u španjolskoj službi naspram stare domovine, a kakav naspram španjolskih vlasti.

2. Dubrovačka Republika između Istoka i Zapada – odnos sa Španjolskom u 16. stoljeću

U uvodnim poglavljima prikazati će se kontekst u kojem se odvija glavna tema rada – uključivanje Slanjana u službu španjolskog dvora. Zato u nastavku slijedi prikaz geopolitičke situacije Dubrovnika i odnos sa Španjolskom u 16. stoljeću. To je doba kada ja glavna zadaća dubrovačke vanjske politike bila očuvanje političke neutralnosti te balansiranje između dviju strana: kršćanskog Zapada te Osmanskog Carstva na Istoku. U svrhu očuvanja takvog posebnog statusa, Dubrovnik je saveznike tražio u papinskom Rimu koji predstavlja i faktor integracije kršćanskog svijeta, te u Španjolskoj, čiji vladari Habsburgovci u to doba predstavljaju najvažniju političku silu na Zapadu.

Na prostoru Napuljskog Kraljevstva prvi puta se susreću interesne sfere španjolskih Habsburgovaca i Dubrovačke Republike. S Napuljskim Kraljevstvom su Dubrovčani izgradili poprilično dobar odnos već u 15. stoljeću, dakle prije dolaska Habsburgovaca. Posebno se to odnosi na vladavinu kralja Alfonsa V. Aragonskog, koji u borbama za prijestolje protiv Anžuvina izlazi kao pobjednik. Dubrovčani su stali na stranu novog kralja i pozdravili njegov uspjeh, brzo uspostavivši diplomatske odnose. Dobili su mnoge povlastice od kojih se ističu povlaštene carine i zakupi, oslobođanje od nekih daća, te povlastice o sajmovima, slobodi trgovine, sigurnoj plovidbi i izvozu žita. Od Alfonsova sina i nasljednika, kralja Ferranteja, dobili su oslobođenje od lučkih pristojbi, veća prava dubrovačkih konzula te povlastice u trgovini srebrom kojeg su Dubrovčani nabavljali u svome zaleđu. Time Dubrovčani polako nadigravaju mletačke trgovce na području Napuljskog Kraljevstva. Uz to, Dubrovnik obavlja diplomatske poslove te održava posredničku komunikaciju Napulja i vlastitog zaleđa – Osmanskog Carstva. Smjenom dinastija, uspostavljene veze, ponajprije trgovačke, nisu tek tako prekinute te time Dubrovačka Republika dolazi u doticaj s novim vladarima Napuljskog Kraljevstva – Habsburgovcima.¹

Prve veze Dubrovčana i španjolske krune su prije svega gospodarske, odnosno trgovačke. Španjolski kralj Karlo V. daje 1523. dubrovačkim trgovcima povlastice pri trgovini žitom i pšenicom na području Napulja i Sicilije čime Sicilija i Apulija postaju glavnim izvorom žitarica za Dubrovačku Republiku. Također, Karlo V. 1534. godine potvrđuje dubrovačkim konzulima

¹ Zdenka JANEKOVIĆ RÖMER, „Dubrovnik i aragonsko Napuljsko Kraljevstvo u 15. stoljeću: uloga obitelji Kotrulj“, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu : Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, Vol. 52 No. 3, 2020., str. 101. – 104.

i trgovcima sva ranija prava i povlastice na svojim zemljama.² Tijekom 16. stoljeća odnos postepeno dobiva neku novu dimenziju - Dubrovnik za španjolsku krunu počinje igrati bitnu geopolitičku ulogu. Gledaju na njega kao na neku vrstu izbočine, utvrde blizu neprijatelja preko koje imaju mnogo direktniji pristup geopolitici Jadrana, svakako dosta bolji negoli je to nudilo Napuljsko Kraljevstvo. Zbog takvih okolnosti, španjolska kruna spremna je tolerirati specifičan položaj Dubrovnika u kojem je on *de facto* vazal Osmanskog Carstva što se naravno kosi s ideološkim vrijednostima krune i Habsburgovaca.³

Dubrovnik je važan zbog toga što, za razliku od drugih kršćanskih zemalja, dubrovački diplomati i trgovci imaju relativnu slobodu kretanja unutar Osmanskog Carstva, a njihove kolonije u balkanskom zaleđu su uvrštene u širi gospodarsko-trgovački sustav Carstva. Tako da je bilo kakve trgovačke, ali i propagandno-misijske ili obavještajne zadatke, bilo uvelike lakše obavljati iz Grada podno Srđa.⁴

Uz to, u 16 stoljeću, dolazi do situacije u kojoj se individualni interes španjolske krune koja predstavlja vodeću silu Zapada, podudara s interesom papinskog Rima, odnosno kršćanstva u cjelini, a to je borba protiv zajedničkog oponenta – Osmanskog Carstva. Područje koje kontrolira Karlo V. prostire se od Dunava po sve do sjevernoafričkih obala te se čini da je u to doba najveće ekspanzije Habsburgovaca konfrontacija sa Osmanskim Carstvom bila neizbježna. Dakle, Španjolskoj, odnosno katoličkoj dinastiji Habsburg, Osmansko Carstvo predstavlja najvećeg protivnika na geopolitičkoj sceni, a Rimski kurija je dočekala priliku da uz potporu jedne svjetovne sile pokrene novi križarski zanos i krene u rat protiv nevjernika. U tom kontekstu, Dubrovnik se našao između dvije vatre, no svojim je diplomatskim vještinama i upornošću uspio zadržati neutralnost koristeći blagonaklone poglede Rima i Španjolske.⁵

Španjolska je tijekom 16. st. bila itekako usmjerena na mediteranski prostor, posebnu važnost pridajući pograničnim područjima gdje se razdvajaju dva svijeta, dvije sfere, kršćanska i islamska. U tom kontekstu računali su na sultanove podanike kršćanske vjere i koristili ih kao sredstvo u svojoj obavještajnoj službi. Tu se Dubrovnik izvrsno uklopio te je njegova uloga u

² Ilija MITIĆ, „Prilog proučavanju odnosa Napuljske Kraljevine - Kraljevstva Dviju Sicilija i Dubrovačke Republike od sredine XVII. do početka XIX. Stoljeća“, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu : Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, Vol. 19 No. 1, 1986., str. 102.

³ Nikša VAREZIĆ, *Dubrovačka Republika i Sveta Stolica tijekom 16. i 17. stoljeća : dosta je reći u Rimu da bi se reklo čitavom svijetu*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti, Zagreb; Dubrovnik, 2018., str. 17.

⁴ *ibid.*, str. 26.

⁵ *ibid.*, str. 43.

vidu šire obavještajne organizacije španjolske krune bila od velike važnosti. Tako španjolski tajni obavještajci, stacionirani u Dubrovniku, imaju bolji uvid u svoja interesna područja, prvenstveno vojno-politička kretanja glavnog protivnika - Osmanskog Carstva.⁶ Također, u mnogim planovima Španjolske da pokrene određenu oslobodilačku akciju iz smjera Ugarske prema prostoru Balkana, Dubrovnik se vidi kao potencijalna strateška točka i ishodište prodora na istočnu jadransku obalu. Takva uloga Dubrovnika u politici španjolske krune, pomogla je Republici u očuvanju svoga glavnog cilja – političke neutralnosti i integriteta. Pogled Karlo V. na takvu politiku Dubrovnika vidljiv je iz sljedećeg citata: „...da su se bar stanovnici Rodosa znali ponašati i nositi s Turcima, kao što to rade Dubrovčani, ne bi bili bez države kao što jesu, nego bi je uživali u miru, kao što Dubrovčani čine.“⁷

3. Dubrovčani u španjolskoj službi

Već je istaknuto da su habsburška Španjolska i Osmansko Carstvo najmoćnije figure na mediteranskom području te je većina 16. stoljeća ispunjena njihovim sukobima i borbom za prevlast. Španjolski vladari su tijekom stoljeća organizirali nekoliko pomorskih pohoda protiv Turaka što je zahtijevalo povećani broj ljudi i brodova. Za takve pohode nisu potrebni samo vojni brodovi, galije, već i komercijalni, trgovački brodovi koji su služili za logistiku, odnosno prijevoz vojnika, hrane i ostalih potrepština. Također, ako je situacija to zahtijevala, uključivali su se u samu borbu. Tako je tijekom pripreme vojnih operacija, Španjolska u svoju flotu nastojala uključiti što više plovila od drugih kršćanskih zemalja, i to ne uvijek na miran način. Nisu rijetki slučajevi kada u lukama pod španjolskom krunom, španjolska mornarica zapljenjuje brodove sa zastavama drugih zemalja, među kojima i Dubrovačke Republike. Ipak, ulazak u flotu bio je i dobrovoljan, iako su dubrovačke vlasti nastojale svoje građane zabranama i kaznama odvratiti od takvih pothvata. Također, Republika je i kod španjolskih vlasti pokušala dobiti izuzeće za svoje brodove iz bilo kakvih vojnih pohoda spram Turaka. Ovakva politika je razumljiva, budući da dubrovačka vlada nipošto ne želi uznemiriti ili dovesti u pitanje svoj osjetljiv odnos s Osmanskim Carstvom.⁸

⁶ Mirjana POLIĆ-BOBIĆ, *Među križom i polumjesecom : dubrovačke dojave španjolskome dvoru o Turcima u XVI. stoljeću*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2000. str 49-58

⁷ Nikša VAREZIĆ, *Dubrovačka Republika i Sveta Stolica tijekom 16. i 17. stoljeća : dosta je reći u Rimu da bi se reklo čitavom svijetu*, str. 50. – 51.

⁸ Vinko FORETIĆ, „Udio naših ljudi u stranim mornaricama i općim pomorskim zbivanjima kroz stoljeća“, *Pomorski zbornik I*, Zagreb, 1962., str. 291. – 292.

Unatoč zabranama vlade, brojni Dubrovčani upuštaju se u španjolske operacije te od 30-ih godina 16. st. dubrovački brodovi prevoze španjolske postrojbe i ratnu opremu. Osim logističkih zadataka, ponekad se nalaze u samim borbama. Uz trgovačke i prijevozne zadatke po španjolskim i napuljskim lukama, dubrovački pomorci se nalaze i u ratnim pohodima na Tunis 1535. i Alžir 1541. godine, kao i pomorskim bitkama Svete lige 1571. Unatoč gubicima, i ljudskim i materijalnim, ratni prihodi i korist od španjolske službe utječu na postepeno povećavanje broja Dubrovčana u poslovima španjolske krune. Način pristupanja i uklapanja dubrovačkih ljudi i brodova u španjolsku mornaricu prije 80-ih godina 16.st. nije do kraja razjašnjen, no pretpostavlja se da je obrazac sličan kasnijim, poznatim primjerima. Većinom su dubrovački kapetani, zapovjednici brodova, pojedinačno sklapali ugovore (*asiento*) o određenom zadatku ili poslovnom pothvatu pri kojem bi se njihovi brodovi priključili španjolskoj mornarici. Takvi ugovori su se uglavnom odvijali preko Napulja, a o dobrim vezama Dubrovčana i Napuljskog Kraljevstva već je bilo riječi u prijašnjem tekstu. Napulj je bio centar razgranate i dobro povezane zajednice dubrovačkih pomoraca, trgovaca i ostalih poduzetnika koji su svoje poslove vršili po cijelom Sredozemlju.⁹

Od 1532. do 1536. godine, uza sva protivljenja dubrovačkog Senata, nalazimo dubrovačkih brodova i ljudi u sastavu španjolske mornarice pod zapovjedništvom admirala Andrea Dorije iz Genove. U navedenoj ekspediciji Karla V. na Tunis 1535. prema samim službenim izvorima Dubrovačke Republike sudjeluju dubrovački brodovi, a pretpostavlja se da je pri pohodu stradalo 18 dubrovačkih galija skupa s posadom. Tijekom 1537. i 1538. opet dolazi do eskalacije sukoba Španjolske i Osmanskoga Carstva u okviru Prve Svete lige, protuturskog saveza pape, Venecije i španjolskog kralja. Dubrovnik je stavljen na kušnju da očuva svoju neutralnost, ali ipak dolazi do pojave Dubrovčana u kršćanskoj floti, što dubrovačke vlasti moraju nevoljko priznati Turcima. Dana 27. listopada 1537. spominju šest brodova u španjolskoj, a dva u mletačkoj mornarici. Naglašava se pred Portom da su brodovi silom oteti. Doduše, Dubrovnik kasnije moli kod španjolskih vlasti preko Napulja da se barem šest brodova izuzme iz mornarice, što bi značilo da je brodova vjerojatno bilo i više. U listopadu 1538. godine, hercegovačkom sandžak-begu dubrovačka vlada objašnjava da u okviru kršćanske mornarice plovi tek sedam brodova, od čega su tri silom oteta, a četiri su pod zapovjedništvom odmetnika, dakle ljudi koji se više ne mogu smatrati podanicima Republike. Nadalje, Karlo V. organizirao je novu veliku sjevernoafričku ekspediciju, ovaj put na Alžir 1541. godine. U ovom

⁹ Stjepan ĆOSIĆ, Danko ZELIĆ, „Petar Iveljić Grgurić Ohmućević – čovjek s tri prezimena i tri domovine“, *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku*, No. 60, 2022., str. 143. – 144.

pothvatu, koji je završio velikim neuspjehom i katastrofom španjolske flote, sudjelovali su i dubrovački brodovi. Točan broj nije poznat, no smatra se da je riječ o najviše petnaestak brodova.¹⁰

Nadalje, ulogu Dubrovnika te njegovih mornara i brodova promatramo i u okviru Druge Svete lige 1571. godine. Turci se pripremaju za pohod na Cipar, koji je pod mletačkom vlasti, a u Rimu se javlja ideja o pokretanju nove protuturske koalicije. Papa Pio V. uspijeva, unatoč početnim teškoćama i oklijevanju kršćanskih vladara, pridobiti španjolskog kralja Filipa II. i Veneciju u novu Svetu ligu. Organiziranje kršćanske vojne protiv Turaka, Dubrovniku je nudilo i dobre i loše strane. Pokretanje sukoba u kojem bi se Venecija našla u ratu protiv Osmanskog Carstva značilo bi prekid mletačke trgovine s Istokom, te time i mogućnost većeg udjela u unosnoj posrednoj trgovini Istoka i Zapada. Ipak, Dubrovčani su pri sazivu Svete lige morali igrati opreznu diplomatsku igru nastojeći očuvati svoju neutralnost te izbjeći sudjelovanje u kršćanskom pohodu zbog čega bi se Republika našla u nemilosti Turske. Uz to, sigurnosti Dubrovnika prijetila je i Venecija, koja je mogla okolnosti sukoba iskoristiti za upad na dubrovački teritorij i opsadu grada. Ipak, dubrovačka diplomacija odradila je svoj zadatak, te je uz pomoć saveznika pape Pija V. i Filipa II., Dubrovačke Republika uspjela očuvati neutralnost i osigurati se od potencijalnog napada Venecije.¹¹

Kulminacija Druge Svete lige znamenita je bitka kod Lepanta 7. listopada 1571. godine. Kršćanske snage ostvarile su značajnu pobjedu nad osmanskim mornaricom. Unatoč politici Senata, u sastavu ujedinjene kršćanske mornarice našlo se dubrovačkih ljudi i brodova. U spomenutoj bitci sudjelovalo je 30 dubrovačkih brodova, koji su uz logistiku bili spremni i za borbene zadatke kao pomoćno brodovlje. Ipak, čini se da su u tijeku bitke ostali za leđima glavnine mornarice te nisu sudjelovali u izravnim sukobima. U ratu Svete lige dubrovačka se vlada opravdavala Turcima, ističući kako dubrovački podanici ne sudjeluju u kršćanskom vojnom pohodu, uz eventualnu mogućnost nekolicine brodova, koji su Dubrovčanima silom oteći od strane zapadnih mornarica. S druge strane, dubrovačke vlasti ne propuštaju priliku pohvaliti se pred zapadnim vladarima sudjelovanjem dubrovačkog brodovlja u kršćanskim armadama, makar su se tome izričito protivile. Poznati dubrovački diplomat Frano Gundulić hvali se u Rimu pred papom Grgurom XIII. kako Dubrovačka Republika svojim brodovima „služi kršćanstvu“ misleći na bitku na Lepantu. Ovaj argument nisu se ustručavali iskoristiti ni

¹⁰ Vinko FORETIĆ, „Udio naših ljudi u stranim mornaricama i općim pomorskim zbivanjima kroz stoljeća“ str. 292.

¹¹ Nikša VAREZIĆ, *Dubrovačka Republika i Sveta Stolica tijekom 16. i 17. stoljeća : dosta je reći u Rimu da bi se reklo čitavom svijetu*, str. 69. – 78.

pri razgovoru sa španjolskim vlastima, te spomenuti Gundulić napuljskom potkralju spominje vjerno služenje Dubrovčana njemu i španjolskom kralju ističući dubrovačko brodovlje u kršćanskoj armadi. Dakle, iako se dubrovačka vlada protivi sudjelovanju dubrovačkih ljudi i brodova u mornaricama zapadnih vladara, kada se to i dogodi, koristiti će to pred tim istim vladarima za isticanje svog savezništva i pripadnosti kršćanskoj sferi.¹²

Nakon Lepanta, španjolski kralj Filip II. svoju pozornost i pomorske snage usmjerio je na druge strane, ostavljajući sukob s Osmanskim Carstvom u drugom planu. Tako Španjolska do kraja stoljeća sprema vojne operacije u smjeru Portugala i Azora, a najveći protivnik na pomorskom planu postaje joj Engleska protiv koje šalje nekoliko armada. U ovim pothvatima sudjeluju i Dubrovčani, a posebno Slanjani.

4. Slano – dom mediteranskih pomoraca i trgovaca

Dubrovačka Republika bila je, unatoč svojoj veličini, bitan sudionik pomorsko-trgovačke djelatnosti na Mediteranu. Zlatno doba dubrovačkog pomorstva je 16. stoljeće, kada Republika spada u sam vrh pomorskih aktera na Sredozemlju. Od 1570. do 1585. godine pod dubrovačkom zastavom plovi trgovačko brodovlje ukupne nosivosti oko 66 tisuća tona. Za usporedbu, Venecija 1567. ima 30 tisuća tona, a Genova od 1556. do 1558. godine broji 28 tisuća tona nosivosti trgovačkog brodovlja.¹³ Prema tome vidimo da Dubrovnik stoji rame uz rame s najmoćnijim mediteranskim trgovačkim silama. Dubrovačka pomorska djelatnost priznata je među drugim svjetskim prijevoznicima i trgovcima. Svojim trgovačkim jedrenjacima Republika djeluje kao posrednik i prijevoznik robe između stranih država i mnogobrojnih luka na Mediteranu pa i izvan njega. Uz taj međunarodni dio pomorskog djelovanja, važno je istaknuti i živu prometnu povezanost Republike diljem njene obale. Brodovi prevoze putnike i robu od Dubrovnika do drugih luka poput Trpnja, Cavtata, Zatonata i Slanoga. Uz to, posebno su žive bile i prometne veze tih dubrovačkih luka spram ostalih jadranskih pristaništa, posebno talijanskih i albanskih luka.¹⁴ Takva nautičko-trgovačka snaga

¹² Vinko FORETIĆ, „Udio naših ljudi u stranim mornaricama i općim pomorskim zbivanjima kroz stoljeća“, str. 295. – 296.

¹³ Josip LUETIĆ, „Slanjani i „Primorci“ - svjetski moreplovci i pomorski trgovci u međunarodnom brodarstvu Dubrovačke Republike 1563 - 1807.“, *NAŠE MORE : znanstveni časopis za more i pomorstvo*, Vol. 32 No. 3-4, 1985., str. 143.

¹⁴ Josip LUETIĆ, „Primorci profesionalni moreplovci i svjetski brodari u međunarodnom brodarstvu Dubrovačke Republike 1563. – 1807.“, *Zbornik Dubrovačkog primorja i otoka I*, Dubrovnik, 1986., str. 73. – 74.

nije se krila tek u samom gradu Dubrovniku, već u tim djelatnostima sudjeluju i ostali stanovnici Republike. Tu se, među ostalima, ističe i Slano.

Slano je središte Dubrovačkog primorja i njegovo najrazvijenije mjesto. Republika kupuje područje Primorja od bosanskog kralja Ostoje 1399. čime spaja svoj posjed Pelješac sa Starim zemljama – Gradom i okolicom. Za Primorje, odnosno Nove zemlje, zadužen je knez koji upravlja iz Slanog. Dubrovačke vlasti dijele većinu posjeda gradskoj vlasteli, tako da se gotovo cijeli teritorij Primorja našao u rukama dubrovačkih vlasteoskih obitelji. Tek manji dio ostaje pučanima.¹⁵ Na novu vlast nisu dobro reagirali lokalni manji zemljoposjednici, tzv. baštići ili vlasteličići, čiji su posjedi bili oduzeti te su prisiljeni postati kmetovi novim gospodarima zemlje, dok su neki odselili u unutrašnjost, većinom u Bosnu. Ovakvo nezadovoljstvo dovelo je do ustanka primorskih baštića u koji se uključuje i Bosansko Kraljevstvo, no 1405. Dubrovnik konačno uspostavlja punu kontrolu nad Primorjem. O ovom ratu i ustanku Primoraca postoji živa predaja i do današnjih dana. U selu Majkovi postoji priča o knezu Gredelju koji je predvodio pobunjenike, koji su u konačnici poraženi i zarobljeni od strane Dubrovčana, a sam Gredelj je odveden na smaknuće u Dubrovnik.¹⁶ Upravo iz redova ovih baštića-ustanika će se razviti kasniji moćni trgovački i pomorski sloj u Slanom.

Nakon početnog otpora, kad je Dubrovnik u potpunosti zauzeo svoje nove posjede, Dubrovačko primorje se počelo postepeno razvijati. Dubrovačka uprava i administracija uredila je novi teritorij te dolazi do gospodarskog razvoja, u čemu prednjači Slano. Slano postaje pomorsko-trgovačko središte koristeći svoj povoljan geografski položaj: duboku uvalu, zaštićenu od nevremena, te prirodni put i povezanost sa zaleđem. U slanskim zaseocima, Banji i Grgurićima, stvaraju se manja brodogradilišta, te slanski pomorci postaju bitan faktor u pomorskom prometu Dubrovnika, pa i drugih zemalja, posebno Španjolske, o čemu više u nastavku. Za trgovački razvoj Slanog bitan je ugovor o trgovini soli koji sklapa Republika s Osmanskim Carstvom 1485. godine. Prema ugovoru, u naselju Grgurići se stvara magazin soli kojim zajednički upravljaju jedan dubrovački i jedan turski predstavnik. Zarada od prodane soli osmanskim podanicima dijeli se jednako između dviju strana. U Grgurićima se gradi novi solni magazin 1580. godine, a bilježi se da ga vodi nekoliko ljudi iz primorskog sela Lisca, zajedno s trgovcem iz Dubrovnika. Karavane iz zaleđa, područja Bosne i zapadne Srbije, pristižu u Slano donoseći

¹⁵ Ana KAZNAČIĆ-HRDALO, „Dioba i ubikacija dijelova Slanskog primorja u doba pripojenja Dubrovniku g. 1399.“, *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku*, No. 17, 1979., str. 19. – 22.

¹⁶ Ante GOLUŠIĆ, „Dubrovačko primorje od 1399. do 1918.“, *Zbornik Dubrovačkog primorja i otoka VIII*, Dubrovnik, 2001., str. 14. – 15.

žitarice, med, vosak, kože, suho meso i ostalu robu koju zatim prodaju Slanjanima i ostalim Primorcima. Nazad vraćaju uglavnom sol, kupljenu u Grgurčićima, no također i kavu, šećer te druge proizvode koje prenose u smjeru unutrašnjosti, prema Sarajevu, Foči i drugim središtima. Slano je osobito dobro povezano s Popovim poljem, odakle uvozi žito i druge poljoprivredne proizvode. Uz trgovce žitom, postoje i drugi slanski trgovci usmjereni na područje unutrašnjosti i zemlje pod Turcima, dok se s druge strane pojedinci i obitelji okreću moru te postaju pomorci i trgovci koji obilaze brojne luke Mediterana.¹⁷

Obitelj Alligretto, znana i kao Rado ili Radovčić, poznata je pomorska i trgovačka obitelj, za koju se pretpostavlja da je stanovala u slanskom zaseoku Radovčići. O njihovoj broderskoj aktivnosti u 16. stoljeću postoji više podataka. 1564. godine Rado Alligretto iz Slanoga i Jero Sorkočević dijele vlasništvo nad brodom koji je prevezio robu i plovio na vezi Dubrovnik – Valona. Zatim, kapetan Vicko Alligretto osigurava svoj galijun imena „Sveti Filip“ 1567. godine. Iste godine spomenuti Rado Alligretto plovi prema albanskim lukama, a 14.6.1567. godine osiguran je teret na galijunu Rada Alligretta, ukrčan u lukama Lješju i Skadru te namijenjen za prijevoz u Veneciju.¹⁸ Godine 1568. kapetan Nikola Rado pod svojim zapovjedništvom ima veliku navu „Gospa od milosrđa“. Također, iste godine kapetan Pero Radov iz Slanoga osigurava trgovački brod za svoga sina koji prevozi drveni materijal namijenjen brodogradilištu u Gružu. Kapetan Miho Radov spominje se kao vlasnik broda koji ima kapacitet od 50 tona korisnog tereta. Rado Alligretto, najpoznatiji pomorac ove obitelji, kapetan je galijuna od 180 tona koji broji 12 članova posade. Tih godina arhivi bilježe i kapetana Frana Alligretta, a 1584. godine kapetan Rado Alligretto-Tasovac suvlasnik je i zapovjednik broda „Gospa od milosrđa“. Također, kapetan Rado Alligretto spominje se i kao kapetan broda „Gospa od krunice“ kojim u drugoj polovici 16. stoljeća plovi u španjolskoj službi.¹⁹

Barbijićeri su stari slanski rod, a u razdoblju 1590. – 1608. spominju se tri kapetana iz ove obitelji. Nikola, Pavo i Miho Barbijić imali su trgovački jedrenjak „Sveta Marija Bonaventura i Sveti Antun“ s kojim su doživjeli havariju za vrijeme pristanka u luci Aleksandriji.²⁰

Rod Božina-Božinović spominje se prvi put 1498. godine, a od 1571. godine do kraja stoljeća su kapetan Stijepo Božina i njegov sin Bartul bili među najistaknutijim slanskim trgovcima i

¹⁷ Ante GOLUŠIĆ, „Dubrovačko primorje od 1399. do 1918.“, str. 17. – 18.

¹⁸ Antun GOLUŠIĆ, *Rodovi Slanskog primorja*, Zavod za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku, Dubrovnik, 1991., str. 17.

¹⁹ Ante GOLUŠIĆ, „Kapetanske i brodovlasničke obitelji Slanoga i bliže okolice“, *Zbornik Dubrovačkog primorja i otoka VIII*, Dubrovnik, 2001., str. 200.

²⁰ Antun GOLUŠIĆ, *Rodovi Slanskog primorja*, str. 19.

pomorcima, poznati po svom plovidbenom umijeću. U to doba, Božine imaju u vlasništvu ili suvlasništvu nekoliko plovila. Godine 1577. spominju se mala nava „Sveti Križ“ kapaciteta 280 tona, brod „Sveta Marija Loretska“ te brod „Gospa od milosrđa“, dok je 1599. godine zabilježena velika nava „Sveti Križ“ nosivosti 900 tona. Također, Božine su na prijelazu 16. i 17. stoljeća imale i brod „Sveti Frano“ od 600 kara.²¹

Brsečine stanuju u slanskom naselju Banji, a kapetan imena Brsečina krajem 16. stoljeća posjeduje karaku „Dvanaest apostola“ od 700 kara te brod „Anđeo“ nosivosti 400 kara. Godine 1595. spominje se kapetan Marko Brsečina koji zapovijeda navom „Sveti Petar i Pavao“. Kapetan Ivan Brsečina prvi put se spominje 1597. godine, a potom 1620. kad preuzima zapovjedništvo nad brodom obitelji Donastović „Presveto Navještenje i Sveti Petar“ (*Santissima Annunziata e San Pietro*) s kojim kasnije doživljava brodolom. Brsečine su najmoćniji rod Slanoga u ostatku 17. i 18. stoljeća.²²

Rod Mrnara ili Mrnarić također spada u red slanskih pomorskih obitelji, a 1563. godine spominje se kapetan Stijepo Pavlov Mrnara koji svojim brodom plovi iz Manfredonije u Dubrovnik. Potkraj 16. stoljeća Marko Mrnara kapetan je i vlasnik galije „Sveta Ana“ nosivosti 500 kara te karake „Naša Gospa od Loreta“ nosivosti 700 kara. Marko Mrnara bio je jedan od slanskih kapetana koji se upustio u španjolsku službu.²³

Obitelj Vodopić ili Vodopija spada u stare slanske rodove iz zaseoka Grgurić te je poznata po brojnim istaknutim trgovcima, pomorcima i ostalim privrednicima. Kapetan Stijepo Vodopija 1563. godine svojim brodom prevozi trgovački materijal iz Otranta u Dubrovnik. Isti kapetan 1572. godine gradi navu u dubrovačkoj luci Gruž. U 16. stoljeću, Pavle Ivanov Vodopija se spominje kao kapetan broda „Kotoranin“ u vlasništvu, zanimljivo, mletačkog špijuna Trifuna Zagurija. Također, kapetan Vodopija se bilježi kao zapovjednik galije „Sveta Cecilija“ od 650 kara u službi španjolskog kralja.²⁴

Dolisti-Tasovčići su jedan od najmoćnijih rodova Slanoga i Primorja. Njihova obiteljska kuća je u Banji, gdje je živjela obitelj Dolistović koja se vjerojatno polovicom 16. stoljeća spaja s Tasovčićima. U 16. i prvoj polovici 17. stoljeća iz redova ove obitelji bilježimo brojne pomorce, kapetana, trgovce, ali i španjolske admirale o čemu više u nastavku rada. Na prijelazu stoljeća, Dolisti-Tasovčići u svome vlasništvu ili suvlasništvu imaju navedena plovila: karaka „Sveti

²¹ Ante GOLUŠIĆ, „Kapetanske i brodovlasničke obitelji Slanoga i bliže okolice“, str. 201.

²² *ibid.*, str. 208. – 209.

²³ Antun GOLUŠIĆ, *Rodovi Slanskog primorja*, str. 123. – 124.

²⁴ Ante GOLUŠIĆ, „Kapetanske i brodovlasničke obitelji Slanoga i bliže okolice“, str. 216.

Antun“ od 850 kara, karaka „Gospa od Karmena“ od 900 kara, brod „Sveti Lovrijenac“ od 550 kara, „Sveti Frano“ od 650 kara, „Milosrđe“ od 500 kara, „Sveta Krunica“ od 600 kara i trgovačka nava „Sveti Raimond“ od 400 kara. Godine 1564. spominje se kapetan Nikola Ivanov Dolistić koji zapovijeda navom „Sveta Katarina“. Najvažniji pripadnici ovog roda su braća Stjepan i Đuro Dolisti-Tasovčić, obojica veliki pomorci i podanici španjolske krune.²⁵ Dolisti-Tasovčići bili su rodbinski povezani s Ohmućevićima, najmoćnijom slanskom obitelji čiji su pripadnici glavni pokretači i faktori u stupanju ljudi iz slanskog područja u španjolsku službu.

5. Slanske obitelji u španjolskoj službi za vrijeme 16. stoljeća

5.1. Ohmućevići – slanski baštići, mediteranski pomorci, španjolski admirali

Ohmućevići, znani i kao Grgurići, najpoznatija su i najmoćnija slanska obitelj 16. i 17. stoljeća. U tom razdoblju, pripadnici ovog roda ističu se kao pomorci, trgovci, kapetani, vojni zapovjednici, španjolski admirali te vitezovi raznih europskih redova. Njihovo povijesno porijeklo kojim se obitelj dičila, i koje prikazuju rani, ali pristrani izvori, moderna historiografija ocjenjuje u mnogočemu lažnim. Smatra se da je rodoslovlje ove obitelji, kao i samo ime Ohmućević, većim dijelom krivotvoreno i izmišljeno.²⁶

Prema obiteljskoj legendi, Ohmućevići su staro bosansko plemstvo, vojvode i kneževi Smucke župe i grada Tuhelja, te gospodari raznih gradova i zemljišta po Bosni, Humu i Primorju. Kao prvi predak i rodočelnik spominje se Radivoj Grgurić-Vladisaljević, gospodar Tuhelja i Smucke župe u 12. stoljeću. Nakon njega u rodoslovlju slijede Grgur, Radivoj te opet Grgur koji je postao poznat pod nadimkom Ohmut, što znači ždrijebe, navodno jer je bio dobar skakač. Po Grguru Ohmutu, rod je otad znan kao Ohmućević.²⁷ Nadalje, najnevjerojatniji član obitelji je legendarni lik Hrelja Ohmućević, koji djeluje kao vjeran sluga srpskom caru Stefanu Dušanu Nemanjiću u 14. stoljeću. Posebno se ističe u sukobu za očuvanje prava na krunu Dušanovog sina protiv Mrnjavčevića. Obiteljska tradicija ga spominje kao bana provincije Kastorije i čitave

²⁵ Antun GOLUŠIĆ, *Rodovi slanskog primorja*, str. 80. – 83.

²⁶ Rani izvori o Ohmućevićima obuhvaćaju nekoliko zbornika i knjiga objavljenih u 17. stoljeću u čast Ohmućevića te njihovih rođaka i bliskih rodova slanskog zavičajnog kruga. Detaljno ove izvore, kao i druge o podrijetlu Ohmućevića, analiziraju: Vinko FORETIĆ, „Udio naših ljudi u stranim mornaricama i općim pomorskim zbivanjima kroz stoljeća“, str. 296. – 301. te posebno Stjepan ĆOSIĆ, *Ideologija rodoslovlja: Korjenić-Neorićev grbovnik iz 1595.*, Zavod za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku i Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Zagreb – Dubrovnik, 2015., str. 37. – 58.

²⁷ Stjepan ĆOSIĆ, *Ideologija rodoslovlja: Korjenić-Neorićev grbovnik iz 1595.*, str. 45. – 46.

Makedonije. Uz to, lik Hrelje Ohmućevića vezuje se uz junaka iz narodne predaje zvanog Relja Krilatica. Taj Relja je u narodnim pjesmama i pripovijestima zaživio kao suborac Kraljevića Marka. Ipak, nema nikakvih dokaza da je spomenuti Relja iz legenda uopće bio Ohmućević te je nejasno kako je došlo do te poveznice. Nakon Hreljine pogibelji u boju, njegov sin Grgur odlazi natrag u Bosnu pred strahom od Mrnjavčevića. U Bosni ulazi u sukob i ubija nekog plemića, te nanovo bježi zbog osвете pokojnikove obitelji. Tada pristiže u Slano gdje se nalaze Grgurići, njegova rodbina te potomci Ohmutina sina Grgura. Na kraju, Grgur i po treći put bježi, ovaj put u obližnji Ston gdje umire. Njegovi sinovi Hranislav, Hrelja i Tvrtko vraćaju se u Slano na imanje koja se od tada naziva Grgurići, koje se potom razvija u jedan od slanskih zaseoka. Sudjeluju u službi bosanskog kralja Tvrtka koji im potvrđuje stara prava i posjede. Nakon prodaje Primorja 1399. godine, Ohmućevići odlaze u Bosnu kako bi izbjegli sukob s novim dubrovačkim vlastima. Nakon pada Bosne vraćaju se u Slano na ono malo posjeda što im Republika nije oduzela. Od tada, uz slansko imanje te određene posjede preko granice u Popovu polju i Orahovu dolu, kreću prema obnovi obiteljskog imena i baštine.²⁸

Time završava mitsko rodoslovlje Ohmućevića te su daljnji podaci o pripadnicima ove obitelji ipak pouzdaniji te potkrijepljeni i drugim, ne samo obiteljskim, izvorima.

Kroz 15. i 16. stoljeće na području Slanoga, Grgurića, Banja te obližnjeg naselja Banići živi nekoliko ogranaka roda Ohmućevića. Najstariji spomenici ove obitelji obuhvaćaju nekoliko nadgrobni ploča, oltar sv. Antuna u franjevačkoj crkvi sv. Jeronima u Slanome, oltar u crkvi sv. Roko u Grgurićima te natpis u crkvi sv. Mandaljene u Banićima. Najstariji natpis je nadgrobna ploča u spomenutoj franjevačkoj crkvi u Slanome datirana 1472. godine. Natpis glasi:

S. DE. VOCHOSLAV. RADIVOJEVICH. DITO. GERGURICH. FAMILIE. OHMUCHIEVICH. M. CCCC. LXXII. (*Grobница Vukoslava Radivojevića rečenog Grgurić obitelji Ohmućević 1472.*)²⁹ (Prilozi: Slika 4.)

Na ploči se jasno vidi da je dio natpisa *familie Ohmuchievich* naknadno uklesan preko nekog starijeg sadržaja, vjerojatno izraza *cum heradibus suis* (sa svojim nasljednicima). Izgledno je dakle, da tadašnji Grgurići nisu nosili i ime Ohmućević, te je ono ušlo u upotrebu gotovo stoljeće kasnije za vrijeme njihovih potomaka. Pretpostavlja se da su nove generacija Grgurića u 16. stoljeću počele koristiti prezime Ohmućević te su zasigurno neki od njih odlučili dodati

²⁸ Antun GOLUŠIĆ, *Rodovi Slanskog primorja*, str. 50. – 51.

²⁹ *ibid.*, str. 53.

ime na staru obiteljsku grobnicu. Time su svome novom rodovskom imenu htjeli dati na povijesnosti i značaju. Ipak, nije sasvim sigurno kako Grgurići preuzimaju ime Ohmućević. Postojala je svijest o takvom rodovskom imenu među bosanskim plemstvom pa je moguće da su Grgurići tim imenom htjeli baštiniti ostavštinu bosanskih plemića, zemljoposjednika te boraca protiv Turaka, čime su pridonijeli legendu o mitskom pretku Hrelji Ohmućeviću te tako izradili bogatu, junačku povijest svoga roda.³⁰

Uglavnom, prvi spomen prezimena Ohmućević u kontekstu slanskih Grgurića je na nadgrobnom spomeniku iz 1569. godine. Ploča se također nalazi u crkvi sv. Jeronima, a podižu je Ivelja Grgurić Ohmućević i njegova braća. Na ploči se spominju imena Iveljina oca Ivana i djeda Milata. Pretpostavlja se da upravo Iveljina generacija počinje koristiti, prema obiteljskoj legendi staro, no zapravo novo, prezime Ohmućević. Natpis glasi:

EREDIBUS. IOANI. MILATOVICH. FAMILIE. OHMUCHIEVICH. DICTI. GARGUREVICH. CUM. SUCESORIBUS. M. D. LXIX. (*Nasljednici Ivana Milatovića obitelji Ohmućević rečeni Grgurević s nasljednicima 1569.*)³¹ (Prilozi: Slika 5.)

Iz same činjenice da Ohmućevići grade novi obiteljski grob u crkvi sv. Jeronima u središtu Slanoga vidimo uspon i bogatstvo obitelji. Za ekonomski i društveni napredak Ohmućevića od ključne su važnosti sačuvani prekogranični posjedi u Orahovu Dolu i Popovu. Tako da unatoč prihvaćanju vlasti Dubrovačke Republike, kao i lokalnih gospodara iz redova dubrovačke vlastele, Ohmućevići i dalje ostaju gospodari posjeda izvan Republike s kojih ostvaruju vrijedne prihode. Takvi uvjeti omogućuju im lakše uključivanje u pomorsko-trgovačke poslove tijekom 16. stoljeća. Ohmućevići također ostvaruju svoj uspon u suradnji i partnerstvu s drugim imućnijim rodovima vlasteličića poput: Bogašinovića, Dolisti-Tasovčića, Čihorića, Medvjedovića/Orsinija, Korijenić-Neorića i drugih. Time se stvara određeni zavičajni krug primorskih i pograničnih obitelji koje se poslovnim i rodbinskim vezama nastoje društveno i materijalno ostvariti.³²

Spomenuti Ivelja, najvažnija je figura u procesu izdizanja Ohmućevića iznad kruga sličnih trgovačko-pomorskih obitelji čime postaju neupitno najmoćniji rod Slanskog primorja, pa i šire. U prvoj polovici 16. stoljeća Ivelja živi sa svojim bratom Stjepićem na obiteljskom imanju u

³⁰ Stjepan ĆOSIĆ, *Ideologija rodoslovlja: Korjenić-Neorićev grbovnik iz 1595.*, str. 47. – 48.

³¹ Antun GOLUŠIĆ, *Rodovi Slanskog primorja*, str. 53.

³² Stjepan ĆOSIĆ, Danko ZELIĆ, „Petar Iveljić Grgurić Ohmućević – čovjek s tri prezimena i tri domovine“, *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku*, No. 60, 2022., str. 138.

Grgurićima te su kmetovi obitelji Gradi (dubrovačka vlasteoska obitelj koja je dobila većinu posjeda u Slanome).³³ Ivelja se istakao kao pomorski kapetan i trgovac, a 1540-ih većinom posreduje u trgovini žitom iz Tesalije kojeg prevozi u talijanske luke i Dubrovnik. Također, Ivelja je djelovao u službi cara Karla V. čime je otvorio vrata stupanju u španjolsku službu ostalim dubrovačkim pomorcima, ali prvenstveno svojim sinovima.³⁴ Nadalje, Ivelja koristi specifične okolnosti u kojima se nalazi Dubrovnik polovicom 16. stoljeća. Zbog sve učestalije pojave gusarenja na Mediteranu, u Republici je zavlada panika uslijed moguće nestašice hrane. Tako da je u ime države, Ivelja sa svojim brodovima sudjelovao u prijevozu žita iz Apulije i s Levanta kojim su se popunjavale dubrovačke zalihe. Za dubrovačke vlasti, trgovina žitom postala je jedno od ključnih pitanja te se nastoje obnoviti i potvrditi sve trgovačke veze i povlastice od španjolskog kralja i napuljskog potkralja. Takva trgovina žitom, po nalogu i u okvirima same Republike, donosila je pomorcima golemu dobit. Dio tog kolača ugrabio je i Ivelja Ohmućević, koji tih godina podiže omaleno brodogradilište u Slanome. Ivelja je za suprugu uzeo Jelenu iz bogatijeg humskog plemićkog roda Bogašinovića, koja u miraz donosi određene prekogranične posjede. Koristeći prihode sa svojih imanja te zaradu od sve unosnijih trgovačkih i pomorskih poslova, Ivelja skuplja dovoljno sredstava za kupnju novog posjeda u Slanome. Tada se odvaja od brata Stjepića i napušta rodnu kuću. Seli se na svoj novi posjed na Usječniku, u samom središtu Slanoga, pokraj kneževa dvora i samostana sv. Jeronima. Ivelja je imanje kupio 1555. godine od dubrovačkog građanina Nikše Nikolina Kastratija, a kupnja je odobrena od strane dubrovačkih vlasti. Budući da je Dubrovačko primorje uređeno i podijeljeno u okviru feudalnog zemljišnog sistema, takva kupovina zemlje bila je svojevrsni presedan u pravnoj praksi. Na novom zemljištu Iveljini će sinovi izgraditi velebnu obiteljsku kuću s elementima palače. Kupnja novog imanja bila je i simbolička potvrda izdizanja obitelji iz ranga kmetova. Ohmućevići od tada djeluju kao slobodnjaci. Godinu dana nakon što je osigurao obitelji nove posjede, Ivelja je prevezio žito iz Volosa gdje je optužen da je navodno sudjelovao u ubojstvu nekog janjičara. Turske vlasti su ga zarobile i odvela u Carigrad. Dubrovačka Republika je radila na njegovu oslobođenju i izručenju, ali 1557. godine Ivelja umire u Carigradskom zatvoru.³⁵

Ivelja je imao dvije kćeri i šest sinova koji su nastavili putevima svoga oca. Od 1560. do osamdesetih godina 16. stoljeća, dubrovački arhiv na više mjesta spominje Iveljine sinove

³³ Antun GOLUŠIĆ, *Rodovi Slanskog primorja*, str. 53.

³⁴ Stjepan ĆOSIĆ, *Ideologija rodoslovlja: Korjenic-Neorićev grbovnik iz 1595.*, str. 40.

³⁵ Stjepan ĆOSIĆ, Danko ZELIĆ, „Petar Iveljić Grgurić Ohmućević – čovjek s tri prezimena i tri domovine“, str. 138., 142.

Ivana, Nikolu, Đuru i Petra kao pomorske kapetana i brodovlasnike. Iveljići su bili vlasnici barem 4 plovila: „Sv. Antun“, „Sv. Kristina“, „Sv. Duh i Sv. Marija Loretska“ te „Gospa od Milosrđa i sv. Ivan Krstitelj“. Kao i ostali pomorci svoga kraja, Iveljići sudjeluju u trgovini na pomorskim rutama prema lukama Napulja, Messine, Ancone, Palermo, Venecije, Aleksandrije i luka na Levantu. Ipak, Ohmućevići plove i izvan Mediterana što pokazuje putovanje Nikole Iveljića u Antwerpen 1564.³⁶

O usponu i moći roda Ohmućevića za vrijeme Iveljinih sinova svjedoči i mramorna grobnica, za dubrovačke prilike monumentalnih karakteristika, podignuta u samostanu sv. Jeronima. Grobnicu daje izgraditi Ivan zajedno s braćom 1580. godine. Uz grob, pod pokroviteljstvom Ohmućevića izgrađen je i oltar unutar crkve posvećen sv. Antunu. Na grobnici stoji natpis:

IOANNES. ET. FRATRES. SUI. DE. FAMILIA. OHMUCHIEVICH. YVEGLIE. FILII. GREGORI. ET. HREGLIE. BANOR. CASTORIE. PRONEPOTES. BANORQ. YAYZE. DESCENDETES. REGNI. BOSSINEN. NOBILITATE. CLARI. SIBI. POSTERISQ. SUIS. PARAVERE. ANNO. D. M. D. LXXX. (*Ivan i njegova braća obitelji Ohmućević, sinovi Ivelje, pranećaci Grgura i Hrelje banova Kastorije, potomci banova Jajca i ugledni plemići Bosanskog Kraljevstva, sebi i svojim nasljednicima postaviše godine Gospodnje 1580.*) (Prilozi: Slika 6.)

Iz natpisa je vidljiva obiteljska legenda te povezanost i pozivanje na mitsko porijeklo, uključujući baštinu bosanskog plemstva, navodne posjede i banske titule u Bosni i Makedoniji, kao i spomen legendarnog pretka Hrelje, junaka iz narodnih priča. Igrom sudbine, u velikoj grobnici pokopan je tek jedan od braće Iveljića, u natpisu izdvojeni Ivan.³⁷

5.2. Braća Iveljići-Ohmućevići u španjolskoj službi

Uz trgovačko-pomorsku djelatnost unutar okvira Dubrovačke Republike, Iveljići su naslijedili oca i u služenju stranim vladarima, u prvom redu napuljskom dvoru i španjolskoj kruni. Već je spomenuto da je doba druge polovice 16. stoljeća obilježeno većim ulaskom dubrovačkih kapetana i brodovlasnika u španjolsku službu. Ni Iveljini sinovi nisu bili iznimka. Kao što je rečeno, Napulj je ključno središte i posredničko mjesto stupanju Dubrovčana u službu španjolskih vlasti. Isto je važno i za Ohmućeviče kojima je Napulj često boravište, gdje Iveljići posjeduju i vlastitu kuću. Iveljin sin Petar boravi u Napulju 1580-ih godina radeći na

³⁶ Josip LUETIĆ, „Slanjani i „Primorci“ - svjetski moreplovci i pomorski trgovci u međunarodnom brodarstvu Dubrovačke Republike 1563 - 1807.“, str. 143. – 147.

³⁷ Stjepan ĆOSIĆ, *Ideologija rodoslovlja: Korjenić-Neorićev grbovnik iz 1595.*, str. 43. – 44.

raznim zadacima za interese Republike, dok istovremeno u Napulju stanuje i njegova sestra Jela, udana za Petra Komnena. Uglavnom, svih šestero Iveljića zabilježeno je u službi zapadnih kršćanskih vladara. Prvi Iveljić u španjolskoj službi je Marko, koji plovi pod okriljem španjolske krune 1560-ih. Za njegove zasluge, španjolski kralj Filip II. ga nagrađuje titulom plemića (*gentilhombre*) te svečanom pozicijom kraljeva dvorjanina. Marko ubrzo umire 1567. godine, ali je već otvorio vrata ostaloj braći za ulazak u španjolsku službu. Čak tri brata Ohmućevića stradala su u sukobima kao zapovjednici služeći Filipa II. Najstariji Antun sukobio se s alžirskim gusarima nedaleko Korzike, gdje je i izgubio život. Đuro je kao zapovjednik broda *Santo Spirito* („Sveti Duh“) prevezio španjolske trupe, kad je doživio brodolom blizu Portofina na Ligurskoj obali. Brat Nikola poginuo je tijekom borbe s osmanskim gusarima nedaleko obala Krete. Ivan Ohmućević, najviše vezan uz rodno Slano, umro je u manje dramatičnim okolnostima u Palermu 1593. godine. Najmlađi brat Petar, najviše je baštini očeve ambicije te je bio opsjednut uzdizanjem sebe i obitelji na društvenoj ljestvici. Najpoznatije je ime kada je u pitanju tema Slanjana, pa i ostalih Dubrovčana, u španjolskoj službi. Nije poznato kada točno započinje Petrov put u službi španjolskoj kruni, ali se pretpostavlja da bi to moglo biti prije 1580. godine. Ipak, o njegovom djelovanju za račun španjolskog dvora nema spomena tijekom 1570-ih godina. Zato početkom 1580-ih i zaokretom španjolske pomorske politike, dolazi do pojavljivanja Petra Ohmućevića i njegovih brodova u španjolskim redovima.³⁸

1580. godine dolazi do upražnjenog mjesta na portugalskom prijestolju što nagna Filipa II., čija je majka portugalska princeza, da krene u akciju i borbu za krunu. Glavni protivnik i pretendent na prijestolje bio je Antonio iz dinastije Aviz. Filip II. spremno je dočeka o priliku, jer je već 1579. godine započeo prikupljanje svoje mornarice. Krajem 1579. i početkom 1580. u Andaluziju su iz talijanskih luka pristizali brodovi, vojne trupe i ratne zalihe. Za zapovjednika pomorskih snaga imenovan je markiz od Santa Cruza. Ukupno se flota sastojala od 89 galija iz Španjolske, Genove, Napulja i Sicilije, kao i 39 *naos gruesa*, to jest velikih trgovačkih brodova čija prvenstvena svrha nije vojni sukob. Među tim trgovačkim navama bilo je i dubrovačkih brodova. Fran Gundulić u obraćanju napuljskom potkralju spominje brojku od 35 plovila, što se ipak čini pretjerano. Vjerojatnije je ta brojka više služila da se Gundulić dodvori napuljskom dvoru i da prikaže Dubrovčane u dobru svjetlu kao španjolske saveznike. Kakogod, iz španjolskih i talijanskih arhiva saznajemo da je više dubrovačkih brodova unajmljeno za

³⁸ Stjepan ĆOSIĆ, Danko ZELIĆ, „Petar Iveljić Grgurić Ohmućević – čovjek s tri prezimena i tri domovine“, str. 143. – 145.

španjolske svrhe tijekom 1579. i 1580. godine. Jedan od njih je i brod „Sv. Marija Loretska i Sv. Antun“, unajmljen u Genovi 6. lipnja 1579. godine.³⁹ Kao kapetan broda naveden je Đuro Iveljić, koji vlasništvo dijeli s bratom Petrom Ohmućevićem. Ovaj brod Ohmućevića pridodan je tako španjolskoj floti koja je isplovila na Lisabon, koji je brzom akcijom španjolske vojske osvojen. Dubrovački brodovi, uključujući Ohmućevićev, nisu pretrpjeli gubitke jer su vjerojatno s ostalim trgovačkim brodovima ostajali za leđa borbama, služeći prvenstveno u logističke svrhe.⁴⁰

Čak i nakon što je izgubio svoje uporište u Lisabonu, Antonio Aviz se nije predavao. Aktivno je tražio vojnu pomoć od španjolskih rivala Engleske i Francuske. Njegove su pristaše i dalje kontrolirali većinu otoka na Azorima, dok je samo glavni otok, São Miguel, priznao vladavinu Filipa II. Španjolski vladar nije mogao dozvoliti opstanak pretendenta, osobito na strateški važnoj poziciji Azorskih otoka. Tako od 1582. do 1583. traje nova kampanja u kojoj španjolska flota konačno osvaja Azore i zadaje poraz Antoniju. I u ovoj pomorskoj akciji ponovo su sudjelovali dubrovački brodovi iz prethodne kampanje, tako i „Sv. Marija Loretska i Sv. Antun“. Dubrovčani su plovili u okviru eskadre od 30 trgovačkih brodova čiji je zadatak bio prijevoz vojnika do otoka Terceire u sklopu pripreme za kopnenu invaziju otoka.⁴¹

U kampanjama na Portugal i Azore, među dubrovačkim mornarima i kapetanima se istakao Petar Ohmućević. Za svoju ulogu zavrijedio je čin admirala (*capetano generale del mar*) što je bila prva velika čast u španjolskoj službi te idućih petnaestak godina sve do svoje smrti 1596. godine, Petar gradi svoju plodonosnu karijeru pod pokroviteljstvom španjolskog dvora.⁴²

Nakon Portugala i Azora, Španjolska se okrenula novom protivniku Engleskoj što dovodi do napetosti i sukoba koji kulminira invazijom tzv. Nepobjedive armade 1588. godine. Dugo se vremena, kao plod obiteljske tradicije i pristranih izvora, smatralo da je Petar Ohmućević sa svojim brodovima sudjelovao u ovom poznatom pothvatu. Ipak, Petar nije plovio s Nepobjedivom armadom, ali jest njegov nećak, Stjepan Dolisti-Tasovčić.

³⁹ Drugi izvori navode da se nije radilo o jednom brodu, već da su u pitanju dva broda te da se ime treba razdvojiti na dva dijela: jedan brod naziva „Sv. Marija Loretska“ i jedan brod naziva „Sv. Antun“: Stjepan ČOSIĆ, Danko ZELIĆ, „Petar Iveljić Grgurić Ohmućević – čovjek s tri prezimena i tri domovine“, str. 146.

⁴⁰ Igor MIHAJLOVIĆ, Renato Gianni RIDELLA, „Notes on Ragusan Ships and Men in Spanish service 1580-1588“, *The Spanish Armada of 1588 and the English Counter Armada of 1589. Naval conflict between Spain and England 1580-1607*, National Museum for Underwater Archaeology, Cartagena, 2019., str. 251. – 253.

⁴¹ Igor MIHAJLOVIĆ, Renato Gianni RIDELLA, „Notes on Ragusan Ships and Men in Spanish service 1580-1588“, str. 255.

⁴² Stjepan ČOSIĆ, *Ideologija rodoslovlja: Korjenic-Neorićev grbovnik iz 1595.*, str. 42.

5.3. Slanjanin u Nepobjedivoj armadi 1588.

U drugoj polovici 16. stoljeća dolazi do rasta antagonizma između Španjolske i Engleske. Napetost i sukob se rađa iz više razloga: političkih, ekonomskih, religijskih i dinastičkih. S otkrićem novog svijeta, borba za pomorsku prevlast se prelila na ocean, gdje se Engleska pokušava suprotstaviti španjolskoj dominaciji. Engleska podrška pobunjenicima u Nizozemskoj, kao i povremeni napadi engleskih mornara na španjolske preookeanske posjede i brodove, nagnale su Filipa II. da krene u otvoreni sukob i potvrdu moći.

Godine 1586. Filip II. svom glavnom zapovjedniku pomorskih snaga markizu od Santa Cruza daje zapovijed da krene s okupljanjem flote koja će isploviti na Englesku. Već je sljedeće godine glavnina flote bila okupljena u lukama Lisabona i Cadiza te spremna za invaziju, ali španjolski planovi su poremećeni agresivnom engleskom intervencijom. Engleski brodovi pod zapovjedništvom Francisa Drakea, izvršili su iznenadan napad na Cadiz te razorili ili oštetili većinu tog dijela španjolske flote. Ovaj uspjeh je već, dugotrajno gledano, u mnogočemu uvjetovao ishod konačne ekspedicije. Filip II. morao je invaziju odgoditi za sljedeću godinu, a novi udarac bila je smrt njegovog pouzdanog i iskusnog zapovjednika markiza od Santa Cruza. Na čelo pomorskih snaga tada ja stao, ispostaviti će se, manje sposobni vojvoda Medina Sidonia. Konačno, uz još neke odgode, flota je isplovila iz Lisabona 28. svibnja 1588. godine. Veličina flote, iako nije odgovarala originalnim zamislima Filipa II. i prvog zapovjednika markiza od Santa Cruza, ipak je bila impresivna. 130 brodova s oko 30 tisuća ljudi, što vojnika što mornara, predstavljalo je spektakularan prizor te je flota postala poznata kao Nepobjediva armada.⁴³

Ipak, brzo su se pojavili novi problemi. Loše vrijeme uzrokovalo je povlačenje većine flote u Corunu, dok se ostatak raspršio po okolnim lukama. Kada se flota nanovo okupila bilo je prošlo već nekoliko tjedana te je pohod nastavljen 22. srpnja. Nakon tjedan dana plovidbe, Armada je stigla nadomak engleskih obala. U tom trenutku je većina engleske mornarice pod zapovjedništvom Lorda Howarda bila usidrena blizu Plymoutha. Kada su uočili neprijatelja, uspjeli su iskoristiti povoljne vremenske uvjete te uputiti prvi napad na stražnji dio španjolske flote. Ipak, španjolska Armada se izvukla bez većih posljedica te je nastavila plovidbu La Manchem s engleskim brodovima nedaleko za njima. Dana 6. kolovoza, Medina Sidonia zaustavlja svoju flotu i regrupira se kod Calaisa. Englezi koriste situaciju te sljedeću noć šalju

⁴³ Veselin KOSTIĆ, „Ragusa and the spanish armada“, *Balkanica III*, Srpska akademija nauka i umetnosti. Balkanološki institut, Beograd, 1972. str. 195. – 197.

niz vjetar nekoliko svojih brodova koje su prethodno zapalili. Prizor vatrenih plovila unio je paniku među španjolske redove, te izbjegavajući nalet plamenih brodova, Armada razbija svoju kompaktnu formaciju. U tom trenutku Englezi započinju svoj napad te dolazi do ključne bitke pred obalama Gravelinesa. Engleski brodovi su zauzeli bolje strateške položaje te je njihovo topništvo ispalo puno učinkovitije od španjolskog. Armada trpi brojnu štetu te se krene povlačiti prema sjeveru uz englesku obalu. Engleska flota ih prati sve do Škotske, onemogućavajući Španjolcima pristajanje uz obalu. Konačno, Medina Sidonia odlučuje da Armada nastavi plovidbu sjeverno te svoj povratak Španjolskoj traži zaobilaznim putem oko Britanskog otočja. Ta se odluka ispostavila kobnom za sudbinu flote. Jednom kada je Armada izašla na Atlantski ocean, pokazalo se da većina brodova nije prilagođena za plovidbu na otvorenom oceanu. Snažne oluje i vjetrovi iz smjera zapada, nosili su i razbijali španjolske brodove na irske obale. Na kraju se od 130 brodova, u španjolske luke vratili njih tek 80-ak. Povratnički brodovi bili su u užasnom stanju uz brojna oštećenja uzrokovana što neprijateljskim topništvom što nemirnim Atlantikom. Same posade bile su iscrpljene, pregladnjele i dehidrirane, uz dodatne ozljede i bolesti. Ekspedicija španjolske Armade ispostavila se katastrofalnim neuspjehom te je zadala veliki udarac ambicijama Filipa II. u ostvarenju dominantnog položaja u odnosu na Englesku.⁴⁴

Već je spomenuto da neki izvori ističu sudjelovanje Petra Ohmućevića u Armadi kao kapetana broda „La Ragazona“ te kao zapovjednika eskadre od 12 brodova tzv. „Dvanaest apostola“. Ipak, Petar zasigurno nije isplovio u okviru ove armade. Sam Petar Ohmućević bi prvi to istaknuo npr. u svojim pokušajima ulaska u viteški red. Također, kapetan Marin Prodanelić, koji je zaista sudjelovao u Nepobjedivoj armadi, neposredno je pred pohod povjerio Petru novac na čuvanje.⁴⁵ Općenito, oko sudjelovanju dubrovačkih ljudi i brodova u Nepobjedivoj armadi bilo je dosta nagađanja te se taj broj često preuveličavao. Starija historiografija spominjala je brojku od čak 33 dubrovačka broda što bi bila skoro četvrtina same Armade. Taj broj je svakako bio puno manji, no teško ga je precizno odrediti usred stalnih preimenovanja brodova, istih imena za različite brodove te izmjena kapetana i posade.⁴⁶ Uglavnom, sa sigurnošću se može potvrditi sudjelovanje tek tri dubrovačka broda u okviru španjolske Armade 1588. godine.

Jedan od ta tri broda bilo je i „Presveto Navještenje“ (*Santa Annunziata*) pod zapovjedništvom Stjepana Dolisti-Tasovčića. Kao što je rečeno, Dolisti-Tasovčići bili su moćna obitelj iz

⁴⁴ Veselin KOSTIĆ, „Ragusa and the spanish armada“, str. 197. – 198.

⁴⁵ Stjepan ĆOSIĆ, Danko ZELIĆ, „Petar Iveljić Grgurić Ohmućević – čovjek s tri prezimena i tri domovine“, str. 147.

⁴⁶ Veselin KOSTIĆ, „Ragusa and the spanish armada“, str. 199. – 200.

Slanoga koja daje istaknute pomorce i kapetane. U drugoj polovici 16. stoljeća dolazi do ključne rodbinske veze s Ohmućevićima koji su tada na vrhuncu svoje moći. Iveljina kći Rada udaje se za kapetana Nikolu Dolisti-Tasovčića. Njihovi sinovi Stjepan i Đuro ostvaruju zapaženu karijeru u španjolskoj službi i na dvoru drugih zapadnih vladara. Petar Ohmućević, Radin brat, uzima nećake pod svoje okrilje te općenito dolazi do stvaranja snažne veze između dva roda, osobito u poslovima za račun španjolskog dvora. O bliskosti dvije obitelji svjedoči i istovremeno podizanje oltara u crkvi sv. Jeronima 1580. godine s isticanjem obiteljskog imena i grbova.⁴⁷ Stjepan Dolisti-Tasovčić u španjolskoj službi napreduje uz pomoć svoga ujaka Petra te postoji mogućnost da je uz rođake Ohmućeviće plovio u ekspedicijama na Portugal i Azore. Ipak, u okviru Nepobjedive armade, Stjepan se ovaj put pojavljuje sam kao kapetan vlastita broda.

1586. godine Španjolci kreću u okupljanje Armade te tom prilikom unajmljuju i ljude te brodove drugih zemalja, među njima i Dubrovačke Republike. Stjepanov brod, trgovačka nava *Santa Annunziata*, unajmljen je u Napulju u prosincu iste godine. Napuljski potkralj de Miranda u tom je razdoblju unajmio dodatnih 5 stranih plovila. Zajedno, ovih 6 brodova trebalo je prenositi napuljske trupe, njih 1500. U veljači 1587. na brodove su se ukrcali vojnici pod zapovjedništvom Alonsa de Luzóna, uz dodatnu ratnu opremu te 26 topova. Šest unajmljenih brodova isplovilo je iz Napulja 6. svibnja 1587. pod zapovjedništvom Juana de Acuñe. Nakon što su obišle Capo di Pula na jugu Sardinije, četiri su galije razbile formaciju i zaplovile prema Ibizi koju su napustile 23. svibnja i stigle u Cartagenu 29. svibnja. Tamo su susreli *Santa Annunziatu* i drugi brod *Santa Maria del Bissone*, koji su stigli u luku 20. svibnja 1587. godine, zaobilazeći Baleare s vanjske strane. 10. lipnja 1587. godine, svih je šest brodova isplovilo iz Cartagene prema Gibraltar, kamo su stigli 23. lipnja. Dana 9. srpnja ušli su u Cádiz, te konačno 4. kolovoza 1587. u Lisabon. Tamo se Dolisti-Tasovčićev brod pridružio tzv. Levantinskoj eskadri pod zapovjedništvom Martina de Bertendona. Uz *Santa Annunziatu*, u okviru odreda našlo se ukupno 12 brodova unajmljenih po lukama Sicilije, Napulja, Toskane, Venecije i Portugala. Među njima su bila i druga dva dubrovačka broda. Riječ je o *Santa Maria della Grazia e San Giovanni Battista* („Gospa od Milosti i sveti Ivan Krstitelj“), znan i kao *San Juan de Sicilia* („Sveti Ivan od Sicilije“) te o brodu *San Nicolo* („Sveti Nikola“). Trgovačka nava *San Juan de Sicilia* bila je pod zapovjedništvom Luke Kinkovića, a unajmljena je 18. prosinca 1586. u sicilijanskoj luci Termini. U istoj luci 1. siječnja 1587. godine španjolskoj se službi priključuje i *San Nicolo* s kapetanom Marinom Prodanelićem. Isti brod se bilježi i u azorskoj

⁴⁷ Stjepan ĆOSIĆ, *Ideologija rodoslovlja: Korjenic-Neorićev grbovnik iz 1595.*, str. 59.

kampanji 1582. – 1583. godine. Prema tome, od tri dubrovačka zapovjednika, dva su već sudjelovala u pothvatima španjolske krune, što svjedoči da je za Dolisti-Tasovčića i Prodanelića ipak riječ o jednoj stalnijoj službi, a ne o izoliranim poslovima. Nadalje, *San Nicolo* i *San Juan de Sicilia* su priključeni jednoj manjoj floti od šest brodova, koja je također dobila zadatak prijevoza vojnih trupa i opreme. Na brodove je ukrcano 1500 sicilijanskih vojnika sa zapovjednikom Diegom Pimentelom te 24 topa uzeta u Palermu. Navedena flota isplovila je te pristiže u Cartagenu 16. svibnja gdje se tovari barutom za topništvo. Flota pristiže u Cadiz 15. lipnja odakle kasnije s drugim brodovima plovi u Lisabon. Konačno, tamo se dva dubrovačka broda priključuju Levantinskoj eskadri. Od tada tri dubrovačka broda dijele svoju sudbinu u pohodu Armade zajedno s drugim brodovima Levantinskog odreda.⁴⁸

Dubrovačka Republika, kao i prije, ne gleda povoljno na sudjelovanje svojih ljudi i brodova u španjolskim pothvatima, nastojeći očuvati što veću neutralnost u sukobima svjetskih sila. U prijašnjim diplomatskim borbama, Dubrovčani su se najviše obračunavali s Mlečanima. Ipak, osamdesetih godina 16. stoljeća pojavljuju im se novi oponenti – engleski ambasadori u Carigradu. Prvi od njih, sir William Harborne, dolazi na Portu 1579. godine. Važno je istaknuti da Harbornea i ostale ranije engleske diplomate postavlja i podržava engleska Levantinska kompanija. Prema tome, engleski diplomati često su više pod utjecajem Kompanije negoli engleske krune. Tih godina Kompanija je na Dubrovnik gledala kao na ozbiljnog konkurenta i svakako ga je htjela udaljiti od trgovačkih aktivnosti na Levantu. Dakle, engleski poslanici nerijetko su pred osmanskim vlastima negativno govorili protiv Dubrovčana. Također, Englezi se trude pridobiti Osmansko Carstvo na svoju stranu igrajući na kartu zajedničkog neprijatelja Španjolske. U svojoj protušpanjolskoj kampanji na Porti nekada spominju i Dubrovnik, prikazujući ga kao španjolskog saveznika. Pri tom argumentiraju svoje tvrdnje sudjelovanjem dubrovačkih brodova u španjolskoj mornarici. Tako spomenuti Harborne izvještava Portu o partnerstvu Dubrovčana i Španjolaca, neprijatelja Engleske i Turske, navodeći da Dubrovnik šalje svoje brodove u španjolsku službu. Iste optužbe iznosi i pred dubrovačkim poslanikom Orsatom Crijevićem, ističući da Engleska dopušta Dubrovčanima slobodnu trgovinu na svom teritoriju, a da Dubrovčani zauzvrat daju brodove Španjolcima za njihove ratove protiv Engleza. Crijević ima spreman prokušani diplomatski odgovor da Dubrovčani nisu ni u kakvom savezništvu sa Španjolskom, te da joj nipošto ne šalju svoje brodove. Radi se tek o nekolicini brodova, ne više od njih 8 ili 9, koje su Španjolci silom prisvojili pošto su se navedeni brodovi

⁴⁸ Igor MIHAJLOVIĆ, Renato Gianni RIDELLA, „Notes on Ragusan Ships and Men in Spanish service 1580-1588“, str. 256. – 257.

našli u njihovim lukama. Dubrovačka diplomacija obavila je svoj zadatak, te Porta nije ostvarila značajniji pritisak na Dubrovnik.⁴⁹

Kakogod, unatoč diplomatskim igrama i politici Republike, dubrovački su brodovi zaplovili u sastavu Nepobjedive armade. Levantinska eskadra zajedno s dubrovačkim brodovima trpjela je velika razaranja jer je bila u neposrednom sukobu s neprijateljem, pogotovo pri prvim borbama. Na prvu ta činjenica izgleda iznenađujuće, budući da ovaj odred čine robusniji, veći brodovi, prikladniji za trgovački prijevoz nego ratni sukob. Ipak, treba uzeti u obzir da je flota plovila u obliku polumjeseca, gdje su najkvalitetniji vojni brodovi bili u prvoj liniji, u drugoj liniji manja okretnija pomoćna plovila, dok su u pozadini, na širokim lukovima plovili veliki trgovački brodovi. Levantinska eskadra nalazila se na samom desnom kraju zadnje linije. Prema tome, kada je uslijedio prvi napad, Englezi su se postavili niz vjetar što ih je dovelo na desno krilo Armade, točno ispred Levantinskog odreda. Tako su dubrovački brodovi od samog početka bili uključeni u borbe. I sljedećih dana, dok je Armada odmicala sjeveroistočno, desno krilo bilo je pod najvećim udarima i za njihovim krajem slijedila je potjera engleskih brodova. Tako su Španjolci od početka bili u lošijoj poziciji, gdje su njihovi pozadinski, sekundarni brodovi bili uvučeni u samo srce borbe, dok je prva linija najkvalitetnijih plovila bila udaljenija te zapravo predvodila Armadu u njezinu povlačenju. Iz svega proizlazi da se u trenutku kada Medina Sidonia donosi odluku o plovidbi oko Britanskih otoka, većina brodova s desnog krila nalazi u iznimno lošem stanju. Uz ratna oštećenja, problem je što Levantinski odred čine trgovačke nave namijenjene plovidbi Mediteranom, nikako nepredvidivim i nemirnim Atlantikom.⁵⁰

Niti jedan od dubrovačkih brodova nije dovršio svoje putovanje nazad u Španjolsku. Kinkovićev brod *San Juan de Sicilia* sabotiran je tijekom procesa sušenja baruta 5. listopada 1588. u zaljevu Tobermory na otoku Mull u Škotskoj. Postoje različite informacije o preživjelima te se čini da je samo mali broj vojnika i mornara, ne više od 30, uspio doploviti do obale i preživjeti incident.⁵¹ Za kapetana Luku Kinkovića se smatralo da je stradao u eksploziji, ali Kinković se 1596. godine navodi kao svjedok u slučaju primanja Petra Ohmućevića u španjolski viteški Red sv. Jakova od Galicije, stoga se zna da je preživio.⁵²

⁴⁹ Vinko FORETIĆ, *Povijest Dubrovnika do 1808. Drugi dio. Od 1526. do 1808.*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1980., str. 64. – 65.

⁵⁰ Veselin KOSTIĆ, „Ragusa and the spanish armada“, str. 207. – 208.

⁵¹ Igor MIHAJLOVIĆ, Renato Gianni RIDECCA, „Notes on Ragusan Ships and Men in Spanish service 1580-1588“, str. 258.

⁵² Stjepan ĆOSIĆ, Danko ZELIĆ, „Petar Iveljić Grgurić Ohmućević – čovjek s tri prezimena i tri domovine“, str. 146.

Što se tiče *San Nicola*, postoje različiti podaci o vremenu i mjestu njegova brodoloma. Jedna varijanta je da je lokacija blizu poluotoka Corraun te da je brod doživio havariju 16. rujna 1588. godine. Međutim, svjedočenje kapetana drugog broda *Nuestra Señora del Puerto* donosi nam informaciju da je *San Nicolo* izgubljen u moru za vrijeme oluje koja se dogodila 26. rujna. S druge strane, prema nekim svjedočanstvima španjolskih vojnika smatra se da je mjesto potonuća bilo u blizini Invera u zaljevu Broadhaven. Prema tim svjedočanstvima, čini se da je samo 60 ljudi dospjelo do obale, od kojih je na kraju 9 preživjelo. Slično piše i Marin Ranjina, Dubrovčanin u Lisabonu, kada obavještava Nikolu Prodanelića o pogibelji njegova brata kapetana Marina Prodanelića. Ranjina navodi da se od čitave posade spasilo ne više od njih 12.⁵³

Što se tiče Stjepana Dolisti-Tasovčića i njegove *Santa Annunziata*, postoje određeni izvori o njegovim pothvatima, koje ipak treba uzeti s dozom rezerve. Prema njima, Stjepan je pokazao veliku hrabrost kada se u tijeku borbe probio kroz neprijateljske redove i uspio svoj brod usidriti uz obalu u blizini Limericka. Tada je, pred očima Engleza, uspješno prebacio posadu i opremu na drugi španjolski brod prije potonuća vlastitog plovila.⁵⁴ Na prvi pogled jasno je da povezivanje engleskih brodova i neposrednih borbi, koji su se odvile samo na južnim i istočnim engleskim obalama, sa lukom Limerick u Irskoj nema velikog smisla. Ako Stjepan napušta svoj brod u Irskoj, velika je vjerojatnost da je to moglo gledati tek lokalno irsko stanovništvo, a nikako ne engleski vojnici i mornari, koji su prestali pratiti Armadu davno prije irskih obala. Ipak, o sudbini broda imamo vjerodostojnije svjedočenje iz prve ruke. Španjolski narednik Alonso de Pores borio se u Armadi i to upravo na *Santa Annunziati* gdje je ostao do samog kraja. Prema njegovim riječima, Tasovčićev brod pretrpio je veliku štetu za vrijeme bitke kod Gravelinesa, nakon čega je plovilo puštalo vodu. Stjepan je zatražio pomoć obližnje eksadre pomoćnih plovila, tzv. *pataches*. Pet takvih plovila nastavilo je putovanje uz bok *Santa Annunziata* kako bi u slučaju potrebe mogli priskočiti u pomoć i evakuirati posadu. Na putovanju oko otočja, Stjepanov brod je uspješno oplovio Škotsku te sjever Irske, te je nastavio ploviti južno uz irske obale. Tu je brod uhvatila velika oluja, te je zajedno s 5 *patachesa* zaostao za drugim brodovima. Stjepan i posada u takvim uvjetima nisu mogli upravljati teško oštećenim brodom te su bili prepušteni vjetru. Brod je tako dolutao do estuarija rijeke Shannon, na dnu čijeg je ušća luka Limerick. Brod se usidrio u zaljevu 12. rujna 1588. godine. Drugi dan, naišao

⁵³ Igor MIHAJLOVIĆ, Renato Gianni RIDECCA, „Notes on Ragusan Ships and Men in Spanish service 1580-1588“, str. 258. – 259.

⁵⁴ Giuseppe GELCHICH, *I Conti di Tuhelj. Contributo alla Storia della Marina Dalmata ne'suoi rapporti colla Spagna*, Tipografia di Carlo Pretner, Dubrovnik 1890., str. 87. – 89.

je drugi španjolski brod u teškom stanju, ali je posada sa *Santa Annunziata* i pomoćnih brodova priskočila u pomoć i uspjela popraviti brod i osposobiti ga za nastavak putovanje. Zatim je došlo do odluke da se sa Stjepanova broda prenesu sve vrijedne stvari, poput oružja i municije, na pomoćne brodove. Proces je trajao sedam dana, a za to su vrijeme posade stupile u kontakt s lokalnim stanovništvom. Irci im zbog straha od Engleza nisu htjeli pomoći, iako španjolski narednik ističe da su bili prijateljski nastrojeni te su suosjećali s vojnicima i mornarima. Nakon tjedan dana, 19. rujna, *Santa Annunziata* je napuštena, zapaljena te ostavljena da potone. Tasovčićeva posada i vojnici prešli su na popravljeni španjolski brod i *patachese*. Flota je nastavila svoju plovidbu do Španjolske, no ubrzo je raspršena u novoj oluji. Ipak, brodovi su odvojeno uspjeli stići i naći utočiste u raznim španjolskim lukama. Prema tome, Dolisti-Tasovčić je uspio preživjeti putovanje te čak spasiti posadu i ratnu opremu, iako je izgubio svoj brod.⁵⁵

Što se tiče izgubljenog broda, *Santa Annunziata*, pogledamo li njegove karakteristike postaje jasno da je plovilo teško moglo preživjeti ovakvo putovanje. Duljina broda iznosila je 27,60 metara, a širina 10,06 metara. Kad vidimo da je njegova dubina bila 6,61 metar, pokazuje se da je brod svojim omjerima stavio naglasak na širinu i dubinu, odnosno povećan kapacitet, što je normalno za trgovačke nave toga vremena. Ipak, takva građa nije prikladna za izravni vojni sukob, a pogotovo ne za oceansku plovidbu. Ovakvi tromiji, teretni brodovi mnogo su teže manevrirali u uvjetima snažnih atlantskih vjetrova. Budući da je Levantinski odred bio redom sastavljen od brodova takvih karakteristika, ne čudi da su tek dva broda ove eskadre uspješno završila svoje putovanje nazad do Španjolske.⁵⁶

Iako je Armada završila potpunim neuspjehom, Stjepan Dolisti-Tasovčić uspio je preživjeti put i iskazati se u akciji spašavanja svoje posade i opreme čime je potvrdio svoj status u okviru službe španjolskom dvoru. Što se tiče njegova ujaka Petra Ohmućevića, iako nije sudjelovao u pothvatu, postoje indicije da je sudjelovao u preoceanskim borbama Španjolske i Engleske duž obala Amerika. Zbog svojih je zasluga prozvan generalnim kapetanom Indija (Indija kao naziv za Amerike).⁵⁷ Kakogod, sa sigurnošću znamo da su ubrzo nakon neuspjeha Nepobjedive armade, ujak i nećak ponovno ušli u španjolsku službu, ovoga puta zajedničkom suradnjom.

⁵⁵ Veselin KOSTIĆ, „Ragusa and the spanish armada“, str. 209. – 211.

⁵⁶ Igor MIHAJLOVIĆ, Renato Gianni RIDECCA, „Notes on Ragusan Ships and Men in Spanish service 1580-1588“, str. 260.

⁵⁷ Vinko FORETIĆ, „Udio naših ljudi u stranim mornaricama i općim pomorskim zbivanjima kroz stoljeća“, str. 298.

5.4. Ilirska eskadra pod španjolskom zastavom

Neuspjeh Nepobjedive armada nije obeshrabrio Filipa II. te je španjolski vladar krenuo u pripremu novog pohoda na Englesku. Nakon katastrofe 1588. godine, španjolska mornarica našla se u starim problemima nedostatka brodovlja. Zato Filip II. pokreće ambiciozan program izgradnje novih brodova, koji dovodi do izgradnje 21 nove galije. Prve galije izgrađene neposredno nakon poraza prve Armade bile su čuvenih „Dvanaest apostola“, eskadra od 12 velikih galija. „Apostoli“ su dizajnirani kao ratni brodovi, a izgrađeni su i porinuti u brodogradilištima sjeverne Španjolske između 1589. i 1591. godine.⁵⁸

Španjolske, dakle, očajnički traži brodove za nastavak ratovanja protiv Engleske. U tom kontekstu, 28. veljače 1590. godine Stjepan Dolisti-Tasovčić i Petar Ohmućević sklapaju ugovor (*asiento*) sa španjolskim kraljem Filipom II. Prema ugovoru, Petar i Stjepan su dužni za potrebe španjolske krune izgraditi i adekvatno opremiti 12 galija koje će se pod njihovim zapovjedništvom priključiti kraljevskoj mornarici na rok od 5 godina koji započinje s danom sklapanja ugovora. Sam ugovor je bio u mnogočemu općenit, te je veći fokus bio stavljen na izgled i svojstva brodova. Utvrđeno je da brodovi trebaju biti većeg volumena, od 600 do 1000 tona, te je svaki morao biti opremljen s 20 topova i s 20 članova posade na svakih 100 tona. Uglavnom, galije su morale biti izgrađene za ratne prilike i atlantsku plovidbu. Ohmućević i Dolisti-Tasovčić postavljeni su kao zapovjednici flote te su dužni za vrijeme trajanja ugovora služiti španjolskom kralju te sudjelovati u vojnim operacijama. Zauzvrat, španjolska kruna im je obvezna platiti za službu i najam brodova, no tek nakon provjere kvalitete izgrađenih brodova. Ovih 12 brodova su prozvani Ilirskom eskadrom, iako ih se u historiografiji nekad pogrešno naziva „Dvanaest apostola“. Takva pogreška vjerojatno je rezultat obiteljske propagande gdje nasljednici Ohmućevića tako nazivaju Petrovu flotu da bi joj dali na važnosti. Uz Petra i Stjepana koji su sami sudjelovali u sklapanju ugovora, Ilirska eskadra predstavljala je širi rodbinsko-zavičajni posao. Tako uz Ohmućeviče i Dolisti-Tasovčiče, kao kapetane i časnike ove eskadra broji uglavnom njihove rođake te ljude iz Slanoga i Primorja. Neki od njih su: Jakov Ivanov de Polo, Mato Jerinić, Pavo Deškinović, Frano Šprlenta, Josip Radalj, Marko Brsečina, Ivan Kapural, Frano i Mato Letiela, Ivan Andrija Kunić, Ivan Franov Sagri, Miho Brautti, Bartol Baldi i drugi.⁵⁹

⁵⁸ José Luis CASABAN, „Santiago de Galicia and the Illyrian squadron: Characteristics, dimensions and tonnages of Mediterranean-built galleons for Philip's II Atlantic fleets (1593–1597)“, *The International Journal of Maritime History* Vol. 29(2), 2017., str. 239.

⁵⁹ Stjepan ĆOSIĆ, Danko ZELIĆ, „Petar Iveljić Grgurić Ohmućević – čovjek s tri prezimena i tri domovine“, str. 147. – 148.

Novi brodovi su izgrađeni između 1590. i 1593. godine, osim dva koja su dovršena od ranije. Devet galija izgrađeno je u Napulju, Castellammare di Stabiji i Vietri di Salerno, a preostala tri u Dubrovniku. U gradnji je sudjelovalo osam različitih majstora iz Venecije, Napulja i Dubrovnika. *San Geronimo* („Sv. Jeronim“) pod zapovjedništvom Petra Ohmućevića bio je zapovjedni brod ili *Capitana*, a *San Pedro* („Sv. Petar“) pod zapovjedništvom Stjepana Dolisti-Tasovčića postavljen je kao dozapovjedni brod ili *Almiranta*.⁶⁰ Ipak, nije sve teklo potpuno glatko. Godine 1592. Ohmućević se obraća španjolskom dvoru uz obavijest da je izgrađeno 8 galija, te su 4 u procesu dovršavanja. Kakogod, Petar se žali da uz nedostatak trgovačkog brodovlja i slabiju zaradu sve teže pokriva troškove brodogradnje te moli da mu se daruje određena količina bakra i kositra kako bi mogao izliti nove topove za svoje brodove. Ipak, zbog prethodnih stavki ugovora, zahtjev mu je odbijen. Unatoč izdašnoj potrošnji i financijskim poteškoćama, kompletna flota bila je spremna za plovidbu 1593. godine. Iste godine 14. listopada, ugovor je obnovljen i nadopunjen. Plaćanje najma krenut će s početkom ratnih akcija kada će Ilirska eskadra biti uvrštena u španjolsku mornaricu te će Petar nositi titulu glavnog zapovjednika (*Capitan general*), a Stjepan titulu admirala eskadre. Dok se čekaju vojne operacije, time i plaćanje najma, Filip II. pokušava namiriti financijske potrebe eskadre te ih osloboda poreza na brodarinu, a omogućuje im i razne plaćene zadatke koje mogu obavljati za španjolsku vojsku, poput prijevoza žita i streljiva. Također, napuljski potkralj trebao je osigurati naoružanje i hranu za posadu.⁶¹ U iščekivanju poziva u rat, Ohmućević je brodove uposlio da transportiraju pšenicu iz jadranskih luka u Napulj te vunu iz Španjolske u Livorno i Genovu, kako bi pokrio svoje troškove jer kralj još nije osigurao nikakvu isplatu. Petar je čak ponudio svoju eskadru kao pratnju jednoj indijskoj floti krajem 1593. godine.⁶²

U međuvremenu, proširio se glas o Petrovom i Stjepanovom ugovoru sa španjolskim kraljem. Konkretno, za to su saznali engleski i francuski poslanici u Carigradu. Već je pisano o animozitetu engleskih diplomata protiv Dubrovnika, no sličnu su politiku vodili i Francuzi. Francuski poslanik Brenes djelovao je protiv Dubrovčana, ne samo jer su predstavljali trgovačku konkurenciju, već i iz osobnih razloga. Naime, Dubrovnik je često predstavljao mjesto razmjene turskih i kršćanskih podanika zarobljenih u ratu ili gusarskim akcijama. Jednom prigodom, Brenes je bio zadužen za razmjenu francuskih zarobljenika dovedenih u

⁶⁰ José Luis CASABAN, „Santiago de Galicia and the Illyrian squadron: Characteristics, dimensions and tonnages of Mediterranean-built galleons for Philip's II Atlantic fleets (1593–1597)“, str. 240. – 241.

⁶¹ Stjepan ĆOSIĆ, Danko ZELIĆ, „Petar Iveljić Grgurić Ohmućević – čovjek s tri prezimena i tri domovine“, str. 148.

⁶² José Luis CASABAN, „Santiago de Galicia...“, str. 241.

Dubrovnik iz Carigrada za turske zarobljenike s Malte. Ipak, pošto turski zarobljenici nisu dovedeni u grad, dubrovačka vlada odbija prepustiti francuske zarobljenike. Zbog toga Brenes nije uspio dovršiti razmjenu te je osramoćen. Brenes kasnije, 1592. godine, zajedno s engleskim poslanikom Burtonom, optužuje Dubrovnik na Porti. Tvrdi da Dubrovčani na svom teritoriju grade 12 brodova za potrebe španjolskog kralja Filipa II. te da mu prepuštaju žito koje uvoze iz Turske. Veliki vezir Sijavuš-paša traži očitovanje dubrovačkih diplomata koji obavještavaju svoju vladu. Dubrovačke vlasti šalju pismo svojim poslanicima 14. siječnja 1593. u kojem im daju detaljne naputke. Dubrovački odgovor na optužbe je da se u tom trenutku na području Republike grade tek 4 broda, i to ne za španjolskog kralja već za privatne potrebe dubrovačkih građana. Uz standardne hvalospjeve sultanu i Osmanskom Carstvu, objašnjavaju da se dubrovačke brodove koji se nađu u lukama pod španjolskom vlašću, ponekad silom zauzme i koristi u vojne svrhe. Nadalje, ističu da su slične stvari radili i engleski vladari, kao i sami Veliki gospodina (sultan). Posebno govore o dobrom odnosu s engleskom krunom koja im dopušta slobodnu i sigurnu trgovinu na svom teritoriju te ne razumiju klevete engleskog poslanika. Dubrovački odgovor zadovoljio je Portu koja nije podnosila daljnje akcije.⁶³

U lipnju 1594. kralj Filip II. je konačno naredio Petru Ohmućeviću da pripremi eskadru za polazak u Španjolsku, a kruna će poslati novac za opremanje brodova. Međutim, u listopadu iste godine, turski su gusari kod Messine zauzeli tri broda iz Iriske eskadre pod zapovjedništvom Stjepanova brata Đura Dolisti-Tasovčića. Zarobljeni su dozapovjedni brod *San Pedro*, *Santa Maria del Loreto* i *Santo Spiritus*. Unatoč ovom značajnom problemu, Ohmućević je ustrajao u opremanju preostalih galija do veljače 1595. godine, iako je njegov ugovor trebao isteći u prosincu 1594. godine. Kako još nije primio obećani novac, zahtijevao je produženje prvobitnog ugovora i predujam za pokrivanje opreme i plaća, na što je napuljski potkralj grof od Mirande pristao. Pripreme za isplovljavanje su odgođene zbog poteškoća u regrutiranju posade i lijevanju topova. U međuvremenu su bili u tijeku pregovori s Turcima o povratku tri galije zarobljene u Messini, iako ih je Petar odlučio zamijeniti drugim brodovima sa sličnim karakteristikama. Namjeravao je dodati zarobljene galije u odred nakon njihova povratka, čime bi povećao ukupan broj galija na 15 brodova. Ipak, pregovori s Turcima su propali te se takav plan nije ostvario. Eskadra je konačno isplovila iz Napulja 11. svibnja 1595. godine i stigla u Španjolsku, u Cartagenu, mjesec dana kasnije. Ohmućević je kasni dolazak

⁶³ Vinko FORETIĆ, *Povijest Dubrovnika do 1808. Drugi dio. Od 1526. do 1808.*, str. 66. – 67.

opravdao neuobičajeno lošim vremenom. Dana 3. srpnja galijske galije su ušle u zaljev Cadiz, a nakon još mjesec dana eskadra je krenula za Lisabon, konačno stigavši 14. rujna 1595. godine.⁶⁴

Što se tiče tri oteta broda, turske vlasti su očekivano reagirale i tražile očitovanje Dubrovačke Republike. Porta je zahtijevala objašnjenje činjenice da tri dubrovačka broda s dubrovačkim mornarima plove pod španjolskom zastavom. Dubrovačka vlada brzo odgovora te 25. listopada 1594. šalje upute svojim poslanicima na Porti. Poslanici, slijedeći upute, objašnjavaju Porti da navedeni brodovi pripadaju Petru Ohmućeviću iz Slanoga, odmetniku i izdajniku koji je napustio dubrovački teritorij te služi i živi u Španjolskoj. Prema Dubrovčanima, Petar je uvrijeđen jer mu Republika nije priznala navodno plemstvo te je revoltirano sa svojom obitelji i rođacima napustio matičnu zemlju i prešao u španjolsku službu. Naglašavaju i da Petar za svoje brodove niti ne plaća porez, arboratik, u Dubrovniku. Tako se Republika otvoreno odriče Petra, koji se zapravo tijekom godina u španjolskoj službi, može više smatrati Španjolcem negoli Dubrovčaninom.⁶⁵

Uglavnom, Ilirska eskadra je doplovila u Lisabon, no pridošla flota u mnogočemu se razlikovala od popisa koji je Petar poslao Filipu II. iz Napulja 1593. godine. Samo je pet izvornih ilirskih galijske galije ostalo u odredu. Ohmućević nije odlučio zamijeniti tek tri galijske galije koje su Turci zarobili, već ukupno sedam brodova. Tako su konačnu eskadru činili sljedeći brodovi: „Sv. Jeronim“ (kap. Petar Ohmućević), „Sv. Jakov od Galicije“ (kap. Jakov Ivanov de Polo), „Sv. Matej i sv. Frano“ (kap. Mato Jerinić), „Sv. Navještenje“ (kap. Pavo Deškinović), „Sv. Mihajlo Arkandjel“ (kap. Miho Brautti), „Sv. Marija Tremitska“ (kap. Frano Bakaljauš), „Sv. Marija od Milosrđa“ (kap. Nikola Petrov Babić), „Sv. Križ“ (Luka Tasovčić), „Sv. Andrija“ (kap. Vlaho Ferro).⁶⁶

Godine 1593. Petar je, uz popis brodova, španjolskom dvoru poslao niz dokumenata s detaljima o karakteristikama i opremi originalnih 12 galijske galije u ilirskoj eskadri. Prema Petru, galijske galije su dizajnirane i građene kao preookeanski ratni brodovi za službu u španjolskoj atlantskoj floti, *Armadi del Mar Oceano*. Njihov dizajn slijedio je obrazac mjerenja engleskih, biskajskih i dubrovačkih galijske galije, te se stoga od njih očekivalo da budu snažni, ali upravljivi brodovi, posebno kada plove uz vjetar. Bile su to galijske galije s tri prostrane palube. Unutrašnjost broda je dizajnirana da olakšava kretanje topništva, a otvori za topove bili su ravnomjerno raspoređeni duž trupa. Položaj donjih topovskih otvora bio je znatno iznad vodene linije, tako da su se mogli otvoriti

⁶⁴ José Luis CASABAN, „Santiago de Galicia...“, str. 241.

⁶⁵ Vinko FORETIĆ, *Povijest Dubrovnika do 1808. Drugi dio. Od 1526. do 1808.*, str. 69.

⁶⁶ Stjepan ĆOSIĆ, Danko ZELIĆ, „Petar Iveljić Grgurić Ohmućević – čovjek s tri prezimena i tri domovine“, str. 149.

čak i pri velikom nagnuću broda za vrijeme plovidbe. Građevinski materijal uključivao je drvo iz napuljskih šuma, planine Gargano u Foggii i Albanije. Hrast je posječen tijekom prosinca i siječnja, kao što je naznačeno u suvremenim raspravama o brodogradnji. Jarboli su izrađeni od drveća iz Kalabrije na jugu Italije i Istre. Platno od konoplje i jedra dolazilo je iz Savone, dok su sajle bile iz Venecije i Genove. Brodovi su također bili opremljeni, ovisno o veličini, s 20, 30 ili 40 pari velikih vesala. Oružje je lijevano u Napulju i Genovi s njemačkim bakrom i norveškim kositrom, a osobno naoružanje dopremljeno je iz Milana. Uz razne dodatne detalje i kompleksne opise, Petrovi su dokumenti prikazali jednu impresivnu sliku Ilirske eskadre. Ipak, kad su brodovi zaista pristigli na inspekciju u Lisabon, stvarnost se pokazala drukčijom od Petrovih idiličnih komentara. Kapetan Pedro Zubiaur te drugi španjolski i portugalski dužnosnici pregledali su galije kako bi procijenili njihovu kvalitetu i utvrdili jesu li prikladne za službu u atlantskim flotama. Njihov pregled je otkrio da samo šest galija zadovoljava kriterije za *Armada del Mar Oceano*. One koje su smatrane zadovoljavajućima uključivale su četiri od pet originalnih galija eskadre, ali samo dva nova broda. I od brodova koji su prošli inspekciju, zahtijevane su razne preinake poput skraćivanja jarbola, opremanje broda u vidu naoružanja i slično.⁶⁷

Prema zaključku inspekcije, većina brodova Ilirske eskadre nije zadovoljila uvjete potrebne za oceansku plovidbu. Čini se da je Ohmućević htio na neki način nadomjestiti nedostatke svojih galija povećanjem kapaciteta. Brodovi su više odgovarali mediteranskom tipu trgovačkog broda, te su se tek neki brodovi uz određene dorade i dodatnu opremu, prvenstveno naoružanje, mogli priključiti španjolskoj atlantskoj floti, ali samo u logističke svrhe. Zbog svega navedenog, kralj se još uvijek nije odlučio na isplatu najma.⁶⁸

Petrovi opisi iz 1593. godine nikako se na slažu sa zaključcima kraljevskog povjerenstva. Kada se provjere prikupljene dimenzije i karakteristike brodova, može se ustvrditi koja je strana bliža pravoj procjeni brodovlja Ilirske eskadre. U svojim pismima kralju, Ohmućević je tvrdio da su galije dizajnirane kao prekooceanski ratni brodovi, što bi značilo jača, uglađenija i plića plovila kako bi se favorizirala brzina i sposobnost manevriranja. Nasuprot tome, dizajn trgovačkih brodova zagovarao je dublja skladišta i veće širine kako bi se povećao kapacitet tereta i stabilnost. Proporcije ilirskih galija otkrivaju više sličnosti s klasičnim mediteranskim trgovačkim brodovima, u odnosu na oceanske galije izgrađene u atlantskim brodogradilištima

⁶⁷ José Luis CASABAN, „Santiago de Galicia...“, str. 243. – 244.

⁶⁸ Stjepan ĆOSIĆ, Danko ZELIĆ, „Petar Iveljić Grgurić Ohmućević – čovjek s tri prezimena i tri domovine“, str. 149.

Španjolske, Portugala i Engleske. Zapravo, omjeri ilirskih galija usko su slijedili tradicionalne proporcije za trgovačke brodove iz šesnaestog stoljeća, prema kojima širina trupa, dubina kobilice i dužina broda stoje u omjeru 1:2:3. Također, omjeri Ilirskih brodova poprilično odgovaraju preporučenim dimenzijama koje predlažu tadašnji španjolski i talijanski autori kada pišu o pravilnoj gradnji trgovačkih brodova. I kada se usporede Petrovi brodovi s plovilima iz ranijih španjolskih pohoda poput Nepobjedive armade, vidi se da su galije Ilirske eskadre značajno kraće i dublje od portugalskih i španjolskih oceanskih brodova. Dakle, pomno ispitivanje karakteristika i dimenzija brodova Ilirske eskadre vrlo jasno otkriva mediteranski karakter njihovog dizajna i konstrukcije. Štoviše, čini se da su galije bile i zamišljene kao trgovački brodovi, a ne preoceanski ratni brodovi kako je Ohmućević tvrdio u svojim pismima Filipu II. Zapravo, omjeri ovih galija, posebno najvećih brodova, imali su više zajedničkog s mediteranskom mornaricom Nepobjedive armade nego s oceanskim galijama izgrađenima u Španjolskoj, Portugalu ili Engleskoj. Sporost španjolske krune pri plaćanju vjerojatno je natjerala Petra da poveća nosivost brodova, budući da je računao da će plaćanje biti u skladu s tonažom. Time se nadao nadoknaditi troškove izgradnje, opremanja i osoblja. Zamjena sedam galija većim i starijim brodovima također se može protumačiti kao pokušaj prevare španjolske krune i ostvarenja što veće zarade. Ipak, Ohmućević do svoje smrti 1596. godine nije dočekaio isplatu od strane španjolske krune.⁶⁹

Iako je na pregledu pred kraljevskim povjerenstvom ocijenjena poprilično loše, nedostatak brodovlja uvjetovao je da će i Ilirske eskadra biti priključena španjolskoj floti. Naime, godine 1596. Englezi i Nizozemci uhvatili su Španjolce nespemne te napali luku Cádiz pri čemu je stradalo mnogo španjolskih brodova. Španjolska odgovara te šalje drugu armadu na Englesku te tom prilikom vrhovni španjolski admiral Martin de Padilla u flotu uvrštava dio Ilirske eskadre. Pošto je Petar Ohmućević umro 10. rujna 1596., zapovjedništvo nad eskadrom preuzeo je Stjepan Dolisti-Tasovčić. Armada je propala ubrzo nakon isplovljavanja zbog snažne oluje kod Rta Finisterre. U oluji su stradali i brodovi Ilirske eskadre „Sv. Jeronim“ te „Gospa od Navještenja“. Ipak, Španjolska ne odustaje te 1597. godine šalje novu armadu. Ovoga puta flota je stigla nadomak Falmoutha, no loše vrijeme ponovno je poremetilo španjolske planove te je armada bili prisiljena na povlačenje. Tom prigodom teško je stradao Stjepanov zapovjedni brod „Gospa od Milosrđa“, a *Santiago de Galicia* potonuo je prilikom povratka u luci Ribadeo.⁷⁰

⁶⁹ José Luis CASABAN, „Santiago de Galicia...“, str. 256. – 259.

⁷⁰ Stjepan ĆOSIĆ, Danko ZELIĆ, „Petar Iveljić Grgurić Ohmućević – čovjek s tri prezimena i tri domovine“, str. 149.

Stjepan Dolisti-Tasovčić je preživio i treću španjolsku armadu na Englesku, no ubrzo je izgubio život u brodolomu usred nevremena kod azorskog otoka Terceira 1599. godine.⁷¹

Iako cijeli projekt Ilirske eskadre nije u potpunosti zadovoljio očekivanja španjolske krune te unatoč stalnim tenzijama oko neisplate najamnine, Petru Ohmućeviću se ovaj posao naposljetku ipak pokazao uspješnim. Naime, nakon mnogo godina pokušavanja, Petar je nagrađen za vjernu službu te je primljen u Red sv. Jakova od Galicije čime je postao španjolski vitez.

5.5. Petar Ohmućević – od 'bosanskog plemića' do španjolskog viteza

Jedna od ključnih težnji koja je vodila Petra Ohmućevića kroz cijeli njegov život bila je postanak vitezom. Općenito, Petar je bio gotovo opsjednut dokazivanjem svoga plemićkog podrijetla. Za većinu obiteljskih legendi i izmišljenog rodoslovlja odgovoran je upravo Petar, trudeći se pokazati navodnu plemićku krv Grgurića-Ohmućevića. Promatranje Petrova djelovanja u ovom kontekstu, bitno je kako bi se dodatno objasnilo njegovu službu i odanost španjolskoj kruni naspram matične Republike.

U početku se Petrova aktivnost u ovim pitanjima svela na dodavanje i potenciranje legendarnog, plemićkog imena Ohmućević svom dotadašnjem prezimenu Grgurić, što se očitovalo i na nadgrobnim spomenicima o čemu je već pisano u dosadašnjem tekstu. Uz to, stvarale su se prve konfiguracije o izmišljenom podrijetlu i Ohmućevićima kao bosanskim plemićima s posjedima u Bosni i Makedoniji. S vremenom su njegove ambicije porasle te je htio i konkretno potvrditi društveni skok svoje obitelji iz kmetskog sloja koji je simbolično napravio njegov otac Ivelja kupnjom novog imanja u središtu Slanoga. Tako se 1585. godine Petar preko dubrovačkog konzulata u Genovi prvi put obratio vlastima u Dubrovniku s molbom da mu se prizna staro plemstvo. Vjerojatno potaknut svojim prijateljstvom s vlasteoskom obitelji Gradi, gospodarima Slanoga, ističe dosta legendarnu priču o Vuku Gradiju, tobožnjem bosanskom zapovjedniku kojemu je zbog zasluga Republika dodijelila status plemića. Također, istaknuo je bosansko-humsko podrijetlo raznih drugih vlasteoskih obitelji poput Gozze, Vladimiri i Palmota, s kojima se prema Petru, Ohmućevići mogu staviti na istu razinu. Na istom tragu, Petar naglašava rodbinsku povezanost s moćnom humskom obitelji Sanković. Također, iskazali su mu podršku njegovi partneri iz plemićkih redova, Ivan Cerva i Ivan Menze. Ipak, dubrovačka vlastela predstavljala je dosta zatvoren krug elitnih obitelji u koji je bilo dosta teško ući. Njihove

⁷¹ Stjepan ĆOSIĆ, *Ideologija rodoslovlja: Korjenić-Neorićev grbovnik iz 1595.*, str. 42.

rigorozne uvjete Ohmućević ni izbliza nije zadovoljio te je Senat poprilično jednostavno odbio njegovu molbu.⁷²

Odbijanje nije pokolebalo Petra, već ga je navelo na detaljno i pažljivo prikupljanje dokumentacija i dokaza koji bi mu omogućili stjecanje plemićkog statusa. U tome mu pomaže isprava datirana 1584. godine koju je sastavio bosanski biskup Antun Matković. Matković u njoj navodi da su Ohmućevići-Grgurići jedna od najstarijih plemićkih obitelji u Bosni te da su u bliskom srodstvu s moćnim Sankovićima. Ističe njihove brojne posjede i moć koju su imali prije pada Bosanskog Kraljevstva pod Turcima.⁷³ Prema svemu sudeći, Antun Matković, koji je od strane pape imenovan za bosanskog biskupa 1573. godine, poznao je Ohmućevića i htio mu pomoći u njegovim plemićkim nastojanjima. Pošto se njegova biskupija prostirala na velikom teritoriju, pokrivajući skoro u potpunosti područje franjevačke provincije Bosne Srebrene, Matković je imao pristup bilo kakvim ispravama ili argumentima kojima bi pokazao plemstvo Ohmućevića. Kako ističe u dokumentu, u tom prikupljanju dokaza pomogli su mu i franjevci Bosanske provincije. Valja istaknuti da je pri samom pogledu na sadržaj vjerojatno da je većina dokumenta falsificirana. Štoviše sumnjiva je i datacija dokumenta u 1584. godinu s obzirom da postoje indikacije da je biskup Matković umro godinu prije. Kako god, Matković iznosi legendarno rodoslovlje Ohmućevića prema kojima su bili gospodari Jajca, Smucke župe i Tuhelja te brojnih drugih posjeda po Bosni. Matković je do podataka navodno došao u razgovoru s mnogim vojvodama i kneževima u Hercegovini, a podrijetlo Ohmućevića su potvrđivale i narodna predajta te pjesme koje su se prenosile generacijama. Na temelju Matkovićevih saznanja, Petar je prionuo kreiranju detaljnog obiteljskog stabla kojemu je pridodao i osam grbova obitelji svojih pradjedova i prabaka.⁷⁴ Riječ je o rodovima Ohmućevića, Tasovčića, Čihorića, Dražeovića, Bogašinovića, Ljubibratića, Kostanjića i Bosnića. Riječ je o plemićkim te, također važno, katoličkim obiteljima. To će kasnije iskoristiti u procesu ulaska u španjolski viteški red, budući da su uvjeti zahtijevali plemićko i čisto katoličko podrijetlo među svih 8 predaka (na razini pradjedova i prabaka).⁷⁵

Tako prikupljene dokaze i svoje detaljno izrađeno rodoslovlje Petar je iskoristio u drugom pokušaju dobivanja plemstva. Godine 1588. ponovo je preko konzula u Genovi poslao molbu dubrovačkim vlastima. Ipak, Senat se nije udostojao ni odgovorit Ohmućeviću, a kamoli mu

⁷² Stjepan ĆOSIĆ, *Ideologija rodoslovlja: Korjenić-Neorićev grbovnik iz 1595.*, str. 44.

⁷³ Antun GOLUŠIĆ, *Rodovi Slanskog primorja*, str. 56.

⁷⁴ Stjepan ĆOSIĆ, *Ideologija rodoslovlja: Korjenić-Neorićev grbovnik iz 1595.*, str. 44., 46.

⁷⁵ Srđan RUDIĆ, „The ideology of the Illyrian armorial“, *Balkanica XXXVIII*, Srpska akademija nauka i umetnosti. Balkanološki institut, Beograd, 2007., str. 137.

odobriti njegov zahtjev. Bio je to početak tenzija između Petra i dubrovačke vlade. Bilo je evidentno da Republika nema namjeru priznati Ohmućevićima plemićki status. Petar je bio osramoćen te je shvatio da ulazak u plemstvo mora tražiti drugim putem. Tako se okrenuo zemlji u čijoj je službi zapravo proveo veći dio svog života, Španjolskoj. Koristeći svoje dobre veze sa španjolskim dvorom i sklapanje ugovora sa samim španjolskim kraljem, Petar Ohmućević je 17. ožujka 1594. godine na napuljskom dvoru podnio molbu za priznavanje plemićkog statusa. Uz prethodni dokument biskupa Matkovića, ubacio je dodatne isprave sastavljene navodno od srpskih, ugarsko-hrvatskih i bosanskih vladara. Također, dodatno je proširio obiteljsko rodoslovlje, idući dalje u prošlost i dodavajući nove detalje i pretke koji sežu u 12. stoljeće. Ohmućević je istaknuo vjeru u pobjedu kršćanskih snaga i protjerivanje Turaka iz Europe. U tom slučaju, Petar se nada da će se te zemlje, jednom oslobođene od turske vlasti, vratiti starim gospodarima, među njima naravno i Ohmućevićima. Ovdje vidimo i taj dodatni motiv iza cijele kampanje o priznavanju drevnog bosanskog plemstva. Uz društveni status, Petar se nadao da će mu priznati bosanski nobilitet omogućiti pravo na određene posjede ako bi došlo do protjerivanja Turaka iz Bosne. Cijela konstrukcija lažnog rodoslovlja i mnoštvo krivotvorenih dokumenata polučilo je rezultate. Po ovlasti napuljskog potkralja grofa Mirande, Kraljevski savjet u Napulju priznao je 17. svibnja 1594. godine Petru Ohmućeviću status plemića.⁷⁶

Dodjela plemstva predstavljala je značajnu pobjedu Petra Ohmućevića te su se od tog trenutka Ohmućevići i službeno mogli predstavljati kao plemići. Priznavanjem plemićkog statusa kulminirao je i društveni uspon obitelji koji je slijedio nakon ranijeg gospodarskog uzdizanja. Ipak, Petar nije bio do kraja zadovoljan te je nastavio slijediti svoj put kako bi postao vitez španjolskog kraljevskog reda.

Prvi pokušaj primanja u španjolski viteški red dogodio se početkom 1580-ih, čak prije prve molbe za priznavanje plemstva. U to doba Petar Ohmućević stanuje u Napulju te se trudi podignuti svoj društveni ugled. U tu svrhu, čini se da se Petar sprijatelji s poznatim književnikom i teologom Giuliom Cesareom Capacciom. Capaccio je spremao vlastito izdanje Tassova *Oslobođena Jeruzalema* te je Ohmućević odlučio pomoći kao mecena. Knjiga je izdana 1582. godine, a na naslovnici se ističe Petar Ohmućević kao pokrovitelj uz prikaz grba Ohmućevića. U svojoj posveti, Capaccio povezuje Petra sa njegovim legendarnim pretkom Hreljom, a posebno je istaknuo Petrovu povezanost sa španjolskim kraljem. Ohmućević je

⁷⁶ Stjepan ĆOSIĆ, *Ideologija rodoslovlja: Korjenić-Neorićev grbovnik iz 1595.*, str. 46.

prikazan kao vjerni sluga te mu Filip II. u svojim pismima iskazuje osobito povjerenje i nudi zapovjedništvo nad odredom od 12 brodova u konvoju za Indije. Iz tih pisama se čini da je odnos Filipa II. i Petra bio osobito blizak, gotovo obiteljski, barem prema Capacciovom tumačenju. Prijateljstvom s Capacciom i pokroviteljstvom njegove knjige, Petar se nadao proširiti glas o svom plemenitom podrijetlu i prošiti ugled koji je njegovao na španjolskom dvoru. Time si je htio osigurati bolje šanse pri prijemu u viteški red Sv. Stjepana Pape. Riječ je o redu osnovanom 1561. godine od strane toskanskog vojvode Cosima Medicija, a glavni ciljevi su mu bili borba protiv turskih nevjernika diljem Sredozemlja, obrana kršćanskih brodova od gusara te otkup zarobljenika. U procesu prijave kandidati su morali predočiti vjerodostojne dokaze o svom plemenitom podrijetlu. Petar je krenuo u proces učlanjenja u društvu svog drugog nećaka Đura Dolisti Tasovčića. Đuro je bio u službi vojvode Francisca Medicija te je uspio iskoristiti svoj položaj i ugled kod vojvode kako bi postao vitezom. Ipak, Petrova kandidatura nije završila uspješno.⁷⁷ Do idućeg pokušaja, Petar je čekao više od deset godina u kojima je dodatno gradio svoju karijeru pod španjolskom krunom.

Konačno, dana 1. listopada 1595. španjolski je kralj Filip II. naredio Vijeću viteških redova sv. Jakova, Calatrava i Alcantare da započne proces primanja Petra Ohmućevića. Kao predstavnici Reda izabrani su Alonso de Velasco i Diego de Busto Belizio koji su provodili sam proces učlanjenja, odnosno provjeru Petrovih argumenata za ulazak. Postupak se odvio u Lisabonu između listopada 1595. i siječnja 1596. godine. Petar je za početak predočio dokaze o svome plemićkom i katoličkom podrijetlu, tj. da su generacije njegovih pradjedova i prabaka potjecale iz uglednih, pravovjernih obitelji. S obzirom na cjeloživotno prikupljanje razne građe o svom podrijetlu, Petar je mogao Povjerenstvu predočiti detaljno obiteljsko stablo. Ohmućevićovo ogorčenje spram dubrovačkih vlasti vidljivo je iz njegova predstavljanja u kojem uopće ne spominje Dubrovačku Republiku. Tako kaže da je iz Slanoga u Dalmaciji, gdje posjeduje imanje Usječenik i Osmine te navodi svoje zemljište u Popovu i Orahovu s druge strane granice. Za sebe kaže da je potomak bosanske vlastele Ohmućevića, gospodara Tuhelja i banova Kostura u Makedoniji, koji su sada pod turskom vlašću. Ističe da trenutno zapovijeda flotom od 12 brodova i posadom od 1.500 ljudi. U nastavku procesa, Povjerenstvo je krenulo s ispitivanjem svjedoka koji su trebali potvrditi Petrovu prijavu, odnosno izjasniti se o njegovom plemićkom i katoličkom podrijetlu te časnom životu i karijeri. Svjedočilo je 14 kapetana s dubrovačkog područja, od kojih su mnogi bili zapovjednici na brodovima Petrove flote. Kao svjedoci su

⁷⁷ Stjepan ČOSIĆ, Danko ZELIĆ, „Petar Iveljić Grgurić Ohmućević – čovjek s tri prezimena i tri domovine“, str. 155. – 156.

navedeni slijedeći kapetani: Marulin Ivanov, Bartol Baldi s Lopuda, Jakov Ivanov de Polo, Mato Jerinić iz Banića, Antun Barbijerić iz Slanoga, Mato Letiela s Lopuda, Luka Tasovčić iz Slanoga, kapelan eskadre fra Serafin iz Popova, Pavo Deškinović s Koločepa, Stjepan Božina iz Slanoga, Luka Ivanov Kinković s Lopuda, Frano Mihov iz Zatona, Petar Ivanov Vodopija iz Slanoga i Pavo Ivanović iz Slanoga. Kapetani su morali posvjedočiti kako i koliko dugo poznaju Ohmućevića, znaju li podrijetlo njegove obitelji, kakva je njegova služba, kako se odnosi prema španjolskoj kruni, jesu li on i njegovi predci bili katolici i slično. Nadalje, odgovarali su na pitanja o njegovom braku i bračnom životu, je li uvijek bio vjeran u službi, ima li naznaka da je u njegovom podrijetlu bilo arapske ili židovske krvi, je li ikad bio kažnjeno gonjen i zatvaran te je li Petar istinski podanik Katoličke crkve. Također, svjedoci su morali objasniti je li svjedoče pod prisilom te jesu li potplaćeni. Svi ispitanici potvrdili su Petrovo čisto rodoslovlje te plemićko podrijetlo, ističući da osobno poznaju Petra i njegovu obitelj. Nadalje, o njegovoj karijeri više su govorili njegovi poslovni partneri i kapetani njegovih brodova, te su svjedočili o njegovoj časnoj i vjernoj službi španjolskoj kruni. Uglavnom, svjedoci su potvrdili cijelu Petrovu argumentaciju o podobnom podrijetlu i časnom životu. Konačno, proučivši dokumentaciju i iskaze svjedoka, Povjerenstvo je 7. siječnja 1596. godine donijelo odluku o primanju Petra Ohmućevića u Red sv. Jakova od Galicije. Svečani obred učlanjenja održan je 22. ožujka 1596. godine u središtu Reda, poznatom samostanu Uclés. Petar je tako dobio status španjolskog kraljevskog viteza te titulu *Capitan General*. Također, pripala su mu i redovna godišnja primanja u iznosu od 1.000 škuda.⁷⁸ Nedugo nakon, Petar Ohmućević je preminuo u Lisabonu 10. rujna 1596. godine.

Zaključno iz svega navedenog, Petrovo traženje uspona na društvenoj ljestvici udaljilo ga je od matične Dubrovačke Republike. Zatvorenost dubrovačke vlastele i stroge odredbe ulaska u plemstvo, nisu davale prave šanse Ohmućeviću koji je u dubrovačkim krugovima ipak gledan kao potomak kmetske obitelji iz Primorja, a ne kao nekakav ogranak starog bosanskog plemstva. Zato je Ohmućević svoj ulazak u društvenu elitu morao tražiti drugdje, što se poklopilo s njegovom dugogodišnjom španjolskom službom. Španjolska je imala koristi od Ohmućevića te se na njenom području lakše moglo progledati kroz Petrovo sumnjivo podrijetlo. Također, u slučaju malenog Dubrovnika bilo kakav ulazak nove obitelji u krug vlastele mogao je značajno utjecati na društvenu strukturu i vlast. S druge strane, Ohmućevićevo plemstvo u tom smislu nije ostavljalo gotovo nikakav trag unutar velike španjolske države. Rezultat svega

⁷⁸ Stjepan ĆOSIĆ, Danko ZELIĆ, „Petar Iveljić Grgurić Ohmućević – čovjek s tri prezimena i tri domovine“, str. 150. – 151.

je Ohmućevićev konačan skok na razinu plemstva, ali ne u Republici, već pod pokroviteljstvom španjolske krune.

5.6. Rod Korjenić-Neorić-Jerinić u španjolskoj službi

Ohmućevići nisu jedina primorska obitelj čije su ambicije u društvenom i ekonomskom smislu bile iznimno visoko postavljene. Dapače, bilo ih je nekoliko te su sve bile povezana u svojevrsni rodno-zavičajni krug, s ciljem zajedničkog uzdizanja na društvenoj ljestvici. Među tim obiteljima, koje su svoj potencijal također iskušale u službi španjolskom dvoru, valja spomenuti i Korjenić-Neoriće.

Riječ je o starom rodu iz Banića, malog mjesta u neposrednoj blizini Slanoga. Rod je poznat i po drugim imenima, te njegovi pripadnici uz prezime Korjenić-Neorić koriste i naziv Jerinić, a pri jednoj od rodovskih podjela dolazi do ogranka Kmetović. O podrijetlu Korjenić-Neorića također postoje dvojbene teze, te je evidentna obiteljska propaganda i izmišljanje detalja kako bi se obogatilo rodoslovlje. Ipak, za razliku od Ohmućevića, njihovom se obiteljskom stablu može pristupiti s nešto više povjerenja. Ostalo je sačuvano rodoslovlje koje je obitelj dala izraditi vjerojatno krajem 16. stoljeća, a dopunjeno je u 17. stoljeću. U obiteljskom stablu nema prikazanog rodočelnika iz davnina, nema legendarnih likova iz pjesama, povezivanja sa srpskim i bosanskim vladarima i slično. Analizirajući obiteljsko rodoslovlje te usporedbom s drugim izvorima, može se utvrditi da su Korjenići uistinu bili dio bosansko-trebinjske vlastele, bolje rečeno vlasteličići. Korjenići su u jednom trenutku posjedovali župu Vrm u Trebinjskoj oblasti zajedno s kulom Klobuk. Taj dio obiteljske tradicije je vjerodostojan, no rodoslovlje također spominje titulu bana i drevne posjede u Bosni, što vjerojatno ipak spada u pokušaj stvaranja bogatijeg podrijetla. Štoviše, sam naziv Neorić koji su pridodali imenu roda, referira se na njihov mitski posjed u Bosni, grad Nehor. Indikativno je da ime Neorić koriste tek krajem 16. stoljeća, što bi značilo da je dodano da oplemeni obiteljsko porijeklo, slično kao što Grgurići uzimaju ime Ohmućević.⁷⁹

Uglavnom, u jednom trenutku, vjerojatno u 15. stoljeću, Korjenići bježe pred Turcima te se nastanjuju u Primorju. U drugoj polovici 16. stoljeća, Korjenić-Neorići postaju jedna od moćnijih obitelj Dubrovačkog Primorja, temeljeći svoj ekonomski probitak na trgovini i pomorstvu. O bogatstvu obitelji svjedoči grobnica podignuta u franjevačkoj crkvi sv. Jeronima u Slanome. Prema natpisu na nadgrobnom spomeniku, grobnica je izgrađena 1570. godine te su je dali podignuti Ivan i Nikola, a kao rodovsko ime navodi se Jerinić-Korjenić. Budući da su

⁷⁹ Stjepan ĆOSIĆ, *Ideologija rodoslovlja: Korjenić-Neorićev grbovnik iz 1595.*, str. 65. – 77.

druge dvije obitelji koje tih godina podižu obiteljske grobnice u glavnoj mjesnoj crkvi dvije najmoćnije obitelji Ohmućevići i Dolisti-Tasovčići, vidimo da se Korjenić-Neorići nalaze uz bok najuglednijih slanskih rodova. Uostalom, tijekom 16. stoljeća, brojni su slučajevi kada Korjenići sudjeluju sa Ohmućevićima i Dolisti-Tasovčićima u njihovim ratnim akcijama u okviru službe španjolskom kralju.⁸⁰

Braća Ivko i Andrija Korjenić sa svojim potomcima su ključni u stvaranju obiteljskog bogatstva i ugleda. Mnogi od njihovih sinova stupili su u španjolsku službu. Ivko je imao 4 sina, od kojih je najpoznatiji Mato zvani Jerinić. U rodoslovlju, Mato je tituliran kao *Capitano Generale de Galeoni*. U prijašnjem tekstu, već je navedeno da je Mato Jerinić bio kapetan u Ilirskoj eskadri Petra Ohmućevića i Stjepana Dolisti-Tasovčića. Zapovijedao je brodom *San Mattheo e San Francesco* („Sv. Matej i sv. Frano“) nosivosti 600 kara. Također, tijekom služenja Španjolskoj bio je kapetan još dva broda, galije *San Domenico* nosivosti 500 kara te karake *La Madona di Rosario* od 700 kara. Analizom njegove oporuke i navedenog bogatstva, izvjesno je da je Jerinić krajem 16. stoljeća bio najmoćniji kapetan iz primorskog kraja, izvan obiteljskog kruga Ohmućevića i Dolisti-Tasovčića. Bio je oženjen za Mariju Kosović, no nije imao potomaka. Umro je u Pisi 1598. godine.⁸¹ Drugi Ivkovi sinovi su postali znani kao Kmetovići i nastavili su živjeti u rodnim Banićima.⁸²

Druga grana Korjenića je, kao i Mato, nosila prezime Jerinić. Od Matovih rođaka, najviše se ističe Ivan. Ivan Jerinić nosio je titulu *Cavaliere Jerusalemitano* što bi značilo da je bio vitez Sv. Groba. Uz viteštvo, činjenica da mu je žena bila Klara iz roda Ohmućevića sugerira da je Ivan služio španjolskom dvoru. Također, Ivan je dao izgraditi spomenutu obiteljsku grobnicu zajedno s bratom Nikolom.⁸³ Nakon Mata Jerinića, čini se da dolazi do opadanja glavne grane Korjenića te njihovi potomci uglavnom žive mirnijim životom u Banićima.

Ipak, postojao je još jedan ogranak Korjenića koji je djelovao u španjolskoj službi, ali se ta obiteljska linija očuvala samo preko ženskih potomaka. Ta, takozvana španjolska grana, nastaje za vrijeme generacije Ivana i Pavla. Braća su vjerojatno sa svojim rođakom Matom Jerinićem služila španjolskom dvoru, no nijedan nije imao potomaka. S druge strane, njihova sestra Bjelava se udala za baskijskog plemića Pedra de Amezolu. Preko njezine djece, nastavlja se ovaj ogranak Korjenića. Bjelavin sin Don Carlos de Amezola istaknuo se kao zapovjednik i

⁸⁰ Antun GOLUŠIĆ, *Rodovi Slanskog primorja*, str. 149.

⁸¹ Stjepan ĆOSIĆ, *Ideologija rodoslovlja: Korjenić-Neorićev grbovnik iz 1595.*, str. 78.

⁸² Antun GOLUŠIĆ, *Rodovi Slanskog primorja*, str. 150. – 151.

⁸³ Stjepan ĆOSIĆ, *Ideologija rodoslovlja: Korjenić-Neorićev grbovnik iz 1595.*, str. 78.

kapetan u španjolskim pomorskim akcijama. Ističe se njegov pothvat na engleske obale, kada je postao jedan od rijetkih španjolskih zapovjednika koji je stupio na neprijateljsko kopno. U događaju koji postao poznat kao bitka za Cornwall, Don Carlos je kao zapovjednik predvodio četiri ratne galije s pripadajućim vojnim posadama. Vojne operacije su se odvale u ljeto 1595. godine, a Don Carlos je uspio u nekoliko navrata izvršiti napade na engleskom kopnu. Španjolske trupe su se iskrcale u Mount's Bayu na jugozapadu Cornwalla gdje su zapalili mjesto Mousehole te razorili mjesta Newlyn i Penzance. Također, Don Carlosovi vojnici su uspješno zauzeli utvrdu Penzance down. Ohrabren uspjehom, Don Carlos se zavjetovao da će jednom kada Španjolci u potpunosti poraze Engleze dati podići crkvu. Carlos se oženio za Ana Mariu iz plemićke obitelji de Basurto. Zajedno su imali dvije kćeri Siciliju i Felipu koje su naslijedile obiteljsko ime i bogatstvo. Don Carlos je imao i brata Dionizija, koji je postao redovnik, te sestru Giovannu. Giovanna se udala za Juna Ruiza de Velasca, pripadnika jedne od najuglednijih kantabrijskih plemićkih obitelji. U rodoslovlju Korjenić-Neorića, vidimo da su se dičili i ovom španjolskom granom koja se održala preko ženskog potomstva. Štoviše, u Korjenić-Neorićevom grbovniku nalazimo i grbove španjolskih obitelji s kojima su Korjenić-Neorići bili u rodbinskim vezama.⁸⁴

Korjenić-Neorićev grbovnik iz 1595. godine prvi je i značajan primjer tzv. Ilirske heraldike. U njemu su prikazani grbovi mnogih poznatih plemićkih obitelji s područja Srbije, Bosne, Hrvatske i Dalmacije. Tvorci ili naručitelji ovog grbovnika su upravo Korjenić-Neorići iz Banića. Uz poznate obitelji i dinastije, u grbovniku se pojavljuju i mnogi manje poznati grbovi. Detaljnom analizom, ispostavilo se da se mnogi od tih grbova odnose na obitelji iz slanskog kraja. Uz Korjenić-Neoriće, tu se nalaze i grbovi Ohmućevića, Dolisti-Tasovčića te drugih moćnih obitelji Slanskog primorja. Također, grbovnik obuhvaća i sve obitelji koje su rodbinskim ili poslovnim vezama povezana s navedenim slanskim obiteljima. Valjda dodati da je većina grbova, posebno onih što se odnose na obitelji tog rodovsko-zavičajnog kruga, naknadno izrađena i izmišljena, jer se, dakako, ne radi o pravim vlasteoskim obiteljima čiji plemićki korijeni sežu u predturska vremena. Ukratko, Korjenić-Neorićev grbovnik je produkt kolektivne težnje kruga slanskih obitelji, koji pokušavaju iskoristiti svoj novostečeni imetak i ugled kako bi se probili u društvenu elitu punopravne vlastele. Stvaranje heraldike se uklapa u

⁸⁴ Stjepan ĆOSIĆ, *Ideologija rodoslovlja: Korjenić-Neorićev grbovnik iz 1595.*, str. 79. – 82.

cijeli proces pozivanja na plemićko, bosansko podrijetlo i pokušaja pretvaranja u mnogočemu izmišljene plemićke prošlosti u konkretan društveni probitak u sadašnjosti i budućnosti.⁸⁵

Ostvarenje te želje za društvenim usponom, ove slanske obitelji nisu mogle pronaći unutar matične domovine. Kao što se vidi na primjeru Petra Ohmućevića, Dubrovačka Republika je bila gluha na upite i molbe slanskih slobodnjačkih obitelji za primanje u krug vladajuće vlastele. Zato se mnoge od tih obitelji okreću na zapad, pogotovo prema Španjolskoj. Potom iskorištavaju dobre odnose uspostavljene tijekom službe španjolskoj kruni kako bi tražile svoj društveni prosperitet i plemićki status na dvorovima Napulja i Španjolske. Dakle, želja za ugledom i plemićkom titulom, no naravno i ekonomskim napretkom, tjera slanske obitelji u 16. stoljeću od Dubrovačke Republike prema španjolskoj kruni.

6. Slanjani u španjolskoj službi u 17. stoljeću

Zadnje godine 16. stoljeća označile su vrhunac slanske službe španjolskoj kruni, s velikim zapovjednicima i kapetanima Stjepanom Dolisti-Tasovčićem te Petrom Ohmućevićem. Ponajviše je Petar oko sebe okupio cijeli niz pomoraca iz Slanoga i Primorja koji su služili na njegovim brodovima pod španjolskom zastavom. Ipak, s Petrovom smrću nije preostao taj poseban odnos Slanjana i španjolskog dvora te mnogi pojedinci i obitelji nastavljaju tražiti svoj prosperitet pod pokroviteljstvom španjolske krune. U tome ponovo prednjače Ohmućevići, no ovaj put drugi obiteljski ogranak.

6.1. Druga grana Ohmućevića

Petar Ohmućević, kao ni ostala braća Iveljići, nije imao muških potomaka. Ime Petrove supruge ostalo je izgubljeno, što s obzirom na obiteljsko rodoslovlje i druge pristrane izvore o Petru, vjerojatno znači da nije bila plemenita roda. Prema tome, pretpostavlja se da se radi o Španjolki neplemićka podrijetla. Kakogod, Petar je sa svojom suprugom imao kćer jedinicu Aureliju. Uvidjevši da je cijela njegova baština i bogatstvo u rukama njegove kćeri i njenog budućeg supruga, odlučio je Aureliju udati za rođaka iz druge grane Ohmućevića kako bi njegovo naslijeđe ostalo unutar obitelji. Aurelija se tako udala za Andriju Ohmućevića koji je postao glavni nositelj obiteljskog imena nakon Petrove smrti. Andrija je, uz braću Petra, Pavla i fra Jeronima, bio pomorski kapetan koji je također sudjelovao u poslovima za račun španjolske

⁸⁵ Detaljno o Korjenić-Neorićevom grbovniku, njegovoj analizi, tvorcima i društvenim težnjama slanskih obitelji vidi u: Stjepan ČOŠIĆ, *Ideologija rodoslovlja: Korjenić-Neorićev grbovnik iz 1595.*

krune. Vjerojatno ga je upravo punac Petar uključio u španjolsku službu preko svoje eskadre.⁸⁶ Zanimljivo, ovaj pokušaj da se obiteljska baština sačuva i prenese na novu generaciju nije prošao tek tako. Naime, zbog bliskog srodstva, bilo je potrebno izvanredno odobrenje od Katoličke crkve. Nakon godina čekanja, odobrenje je konačno stiglo te je do službenog vjenčanja došlo tek 1617. godine.⁸⁷

Tako se cijela obiteljska imovina i tradicija našla u Andrijinim rukama. Andrija Ohmućević je većinu svog života, čak 57 godina, proveo u španjolskoj službi. Dogurao je do položaja admirala napuljske flote, te je sudjelovao u mnogim pomorskim pothvatima španjolske krune. Andrijin brat Pavao također je dugo godina proveo u španjolskoj službi, nakon koje se vratio u rodnu kuću u Slanome gdje je 1611. godine postao kancelar na dvoru slanskog kneza. I treći brat Petar je djelovao pod pokroviteljstvom španjolskog dvora, a zanimljivo, istaknuo se kao španjolski konzul u Dubrovniku od 1623. do 1631. godine. Ovaj položaj postao je svojevrsna nasljedna baština među Ohmućevićima te je Petra naslijedio njegov sin Stjepan od 1632. do 1651. godine, kojeg je opet naslijedio njegov sin Petar. Petar je tu dužnost obnašao od 1651. godine sve do Velike trešnje 1667. godine kada je zajedno sa svojom obitelji skončao u vlastitom domu koji se urušio tijekom potresa.⁸⁸

Andrija Ohmućević nije slijedio svog punca samo u služenju španjolskom dvoru, već i u plemićkim ambicijama. Naime, pošto Andrija nije izravni Petrov nasljednik, morao je krenuti u proces ostvarenja plemićkog statusa za svoju obitelj. Tako 1640. godine na napuljskom dvoru upućuje službenu molbu za potvrdu plemstva svoje loze. Pri tome je priložio mnoge dokumente i rodoslovlje koja je već sastavio Petar Ohmućević pedesetak godina ranije. Također, od pomoći mu je bio Vicko Komnen, redovnik iz Slanoga, koji tih godina radi na objavi tzv. Miniatijeva zbornika. Riječ je o neobičnoj kompilaciji različite građe sastavljene u čast spomenutog Vicka, navodnog potomka bizantske i trapezuntske dinastije Komnen. Zbornik se tako bavi i Vickovim mitološkim rodoslovljem, a budući da je njegova majka Jela bila sestra Petra Ohmućevića, u zborniku se nalazi i razrađena genealogija Ohmućevića.⁸⁹ Uglavnom, Miniatijev zbornik je objavljen 1645. godine, a njegova građa poslužila je Andriji Ohmućeviću u njegovim plemićkim nastojanjima.

⁸⁶ Stjepan ĆOSIĆ, *Ideologija rodoslovlja: Korjenić-Neorićev grbovnik iz 1595.*, str. 43.

⁸⁷ Antun GOLUŠIĆ, *Rodovi Slanskog primorja*, str. 57.

⁸⁸ Antun GOLUŠIĆ, *Rodovi Slanskog primorja*, str. 57.

⁸⁹ Stjepan ĆOSIĆ, *Ideologija rodoslovlja: Korjenić-Neorićev grbovnik iz 1595.*, str. 37. – 39.

U srpnju 1647. godine u Napulju je došlo do ustanka puka kojeg je predvodio ribar Mazanielo. U borbi protiv pobunjenika sudjeluje Andrija sa svojim sinovima, Karlom i Petrom. Napuljska vojska uspijeva ugušiti pobunu, pri čemu se posebno ističu Ohmućevići svojom vjernošću i junaštvom. Za svoje zasluge, braća Karlo i Petar su nagrađeni viteškim titulama 1648. godine. Karlo je postao vitez reda Calatrave, a Petar je priključen viteškom redu Sv. Jakova.⁹⁰ Ipak, tu nisu prestale Andrijine ambicije. Naime, u to doba ponovo jačaju nadanja u konačni obračun Zapada sa Turcima, pri čemu bi potonji bili protjerani s Balkanskog poluotoka. U tom kontekstu, navodni drevni bosanski posjedi Ohmućevića dobivaju sve više na značaju. Kod Andrije je rasla nada da bi se ti feudi mogli povratiti, odnosno bolje rečeno, zaista i naći u rukama Ohmućevića. U skladu s time, Andrija šalje već dobro uhodanu molbu s prokušanim argumentima na bečki dvor, te moli cara Ferdinanda III. za priznavanje navodnih prava i privilegija na bosanskoj zemlji. Vidimo da se Andrija ovaj put okreće prema Beču, ne Španjolskoj, smatrajući austrijske Habsburgovce za veće oponente Osmanskom Carstvu. Među poslanim materijalima našao se i tzv. Škorojevićev grbovnik, gotovo identična kopija spomenutog Korjenić-Neorićeva originala. Takva nastojanja urodila su plodom te je 1654. godine car Ferdinand III. potvrdio povlastice i prava Ohmućevića na bosanske posjede koji su trenutno pod Turcima. Iste godine, nedugo nakon careva priznanja, umro je Andrija Ohmućević.⁹¹

Nasljednik obiteljskog imena postao je Andrijin sin Petar. Petar, već spomenuti vitez Sv. Jakova, također se istakao proširenjem obiteljskog imanja u rodnom Slanome. Godine 1628. kupio je sedam kmetskih imanja u Slanome od samostana na Lokrumu. Iste godine, od Ivana Mihovića kupuje zemljište u Banićima. Naredne godine, kupuje zemljišta na Lemešcu i Banji u Slanome, uključujući 18 kuća.⁹² Također, Petar je 1667. godine odlučio uspostaviti *fideikomis*, kojim cijela imovina Ohmućevića ostaje nepodijeljena i naslijeđena unutar obitelji. Petar i brat Karlo nisu imali muških potomaka te je kao jedini muški nasljednik preostao spomenuti rođak Petar, španjolski konzul. Ipak, kao što je rečeno, rođak Petar i njegova obitelj umiru u potresu iste godine, te nakon smrti Petra, osnivača *fideikomisa*, baština Ohmućevića ostaje bez muškog nositelja. Prema tome, obiteljska imovina je trebala prijeći na žensku lozu, tj. Petrovu sestru Jelenu koja se udala za Nikolu Sancheza, plemića iz Napulja. Jelena je imala kćer Ana-Mariju udatu u Španjolskoj, koja je tako postala nasljednica baštine Ohmućevića.⁹³

⁹⁰ Antun GOLUŠIĆ, *Rodovi Slanskog primorja*, str. 57.

⁹¹ Stjepan ĆOSIĆ, *Ideologija rodoslovlja: Korjenić-Neorićev grbovnik iz 1595.*, str. 154.

⁹² Antun GOLUŠIĆ, *Rodovi Slanskog primorja*, str. 57.

⁹³ Stjepan ĆOSIĆ, *Ideologija rodoslovlja: Korjenić-Neorićev grbovnik iz 1595.*, str. 154.

Ipak, nasljeđivanje baštine nije prošlo samo tako, jer su se u cijeli proces uključili rođaci iz bočnog ogranka Ohmućevića. Pripadnici te grane su se nazivali Strmica ili Damjanović, a najpoznatiji iz ove loze bio je Damjan Petrov. Damjanova supruga bila je Marija Brsečina-Radmirović, kći Ane, sestre Andrije Ohmućevića. Tako se Damjan Petrov uključio u borbu za nasljedstvo Ohmućevića te ja kao svoje pravo isticao srodstvo sa slavim Andrijom Ohmućevićem, utemeljiteljem nove obiteljske grane. Kao i većina svojih rođaka, Damjan Petrov je stupio u španjolsku službu te je boravio s obitelji u Napulju. Međutim, 1644. godine vratio se iz Napulja te doselio u Dubrovnik gdje je nosio titulu admirala Dubrovačke Republike. Iza tako glasovite titulacije, zapravo se krila funkcija nadzornika državnog arsenala. Nadalje, Damjan je imao sina Pijer-Damjana, koji se proslavio u poljima matematike i njezine primjene u pomorstvu i brodogradnji. Mijenjao je adresu više puta na relaciji Napulj-Dubrovnik, dok se konačno 1667. godine nije trajno preselio u Dubrovnik. Naslijedio je oca Damjana na poziciji nadzornika državnog arsenala, te sa svojim sinom Antunom-Damjanom nastavio borbu za naslijeđe Ohmućevića. Uz to, Ohmućevići se priključuju krugu dubrovačkih građanskih obitelji koje su stajale u redu za prijem u krug vlastele. U svrhu težnje za naslijedom i plemićkim statusom, kreću prikupljati svjedočanstva starijeg stanovništva na području Slanoga i okolice. Damjanovići su uspjeli pronaći nekoliko svjedoka koji su potvrdili njihove teze o krvnoj vezi Pijer-Damjana i Andrije Ohmućevića te njegovih sinova. Na temelju ovih iskaza, izrečenih pred generalnim vikarom dubrovačke nadbiskupije, Pijer-Damjan i njegovi sinovi su od dubrovačke vlade priznati kao nasljednici glavne loze Ohmućevića, njihova imena i baštine. Time dolazi do rađanja treće loze Ohmućevića. Nova grana svoj je društveni i ekonomski status gradila u Dubrovniku, gdje su se ponajviše preko Pijer-Damjana uspjeli afirmirati kao ugledna građanska obitelj. Štoviše, godine 1678. Antun-Damjan boravi u Beču na dvoru Leopolda I. u statusu poslanika Dubrovačke Republike. Antun koristi priliku te kao i Andrija Ohmućević prije njega, traži kod cara priznanje nekadašnjih navodnih posjeda Ohmućevića koji su sada pod Osmanlijama. U tome i uspijeva, te car priznaje Ohmućevićima sve posjede u Bosni i Makedoniji te im daje status ugarskog plemstva, a zatim i rimskog. Ohrabren naklonošću bečkog dvora, Antun-Damjan pristupa carskoj vojsci 1684. godine te se bori u Velikom ratu protiv Turaka. Štoviše, u svojem ratovanju po Bosni, stigao je u Smucku župu i grad Tuhelj, mitski feud Ohmućevića. Svoj pronalazak stare djedovine, Antun je dao ovjekovječiti topografskom kartom Smucke župe i Tuhelja koju je vjerojatno sam izradio 1688. godine. To je jedini trag koji je obitelj mogla zadržati od svojih drevnih izmišljenih posjeda koji su ipak ostali izvan njihova dohvata. Međutim, Antun-Damjan je za svoju ratne zasluge nagrađen feudalnim zemljištem u Slavoniji nedaleko Požege, čime su Ohmućevići konačno postali pravi

feudalci. Pijer-Damjan, najodgovorniji za preporod roda, umro je 1692. godine, a njegovo potomstvo nastavlja živjeti u Dubrovniku kao vlastela, sve do polovice 18. stoljeća kada ponovno izumire muška loza Ohmućevića, kada je imovina razdijeljena, a prezime Ohmućević izgubilo svoj značaj i ugled.⁹⁴

Dakle, u 17. stoljeću druga loza Ohmućevića pod vodstvom Andrije Ohmućevića, boravi u Napulju i nastavlja služiti španjolskoj kruni. Za svoju službu bivali su nagrađeni bitnim pozicijama unutar napuljskog dvora i raznim svećanim titulama. Ipak, polovicom stoljeća vidimo odmak od španjolskog dvora te približavanje Beču. Svoj plemićki status i prava na stare posjede Ohmućevići traže na dvoru habsburškog cara. Vjerojatno je ovakav zaokret povezan sa kretanjima na široj geopolitičkoj sceni gdje moć Španjolske opada, a kao glavni protivnik Osmanskom Carstvu se profilira Habsburška Monarhija. Ponovnom smjenom loze i uspostavom trećeg ogranka Ohmućevića, odmak od Španjolske još je vidljiviji. Rod se seli u Dubrovnik, gdje za razliku od prvih Ohmućevića te posebno Petra Ohmućevića, uspijeva izgraditi dobar odnos sa dubrovačkim vlastima. Obitelj se uklopila među sloj imućnih građanskih obitelji koji su bili na korak do ulaska u vlastelu. Taj zadnji korak uslijedio je preko bečkog dvora koji priznaje Ohmućevićima plemićki status i drevne feude u Bosni i Makedoniji. U drugoj polovici 17. stoljeća dolazi, dakle, do potpunog odlaska Ohmućevića iz španjolske sfere te povratka matičnoj Republici.

6.2. Slanjani – protagonisti protuturskih pokreta na Balkanu

U dosadašnjem radu fokus je bio uglavnom na Slanjanima u španjolskoj službi u okviru pomorskih i ratnih akcija. Ipak, bilo je i Slanjana koji su uz pomorske, obavljali i druge zadatke, diplomatsko-špijunske naravi. U tom kontekstu, bitno je ime Đura Dolisti-Tasovčića.

O njegovom životu već je nešto rečeno u dosadašnjem tekstu. Tako je spomenuto da je Đuro služio španjolskoj kruni zajedno sa bratom Stjepanom i ujakom Petrom Ohmućevićem. Već u mlađim danima, Đuro se iskazao na dvoru toskanskog vojvode Francesca Medicija te je uz njegovu potporu 11. ožujka 1583. godine primljen u viteški red Sv. Stjepana Pape, nešto što nije pošlo za rukom njegovu ujaku Petru.⁹⁵ Tijekom 1580-ih i 1590-ih Đuro služi španjolskom dvoru u sklopu akcija svoga ujaka Petra i brata Stjepana Dolisti-Tasovčića. Ističe se tako i u okviru Ilirske eskadre, kada je bio zadužen za prijevoz žita u Napulj. Pri jednom od tih prijevoza

⁹⁴ Stjepan ČOSIĆ, *Ideologija rodoslovlja: Korjenic-Neorićev grbovnik iz 1595.*, str. 155. – 156.

⁹⁵ Stjepan ČOSIĆ, Danko ZELIĆ, „Petar Iveljić Grgurić Ohmućević – čovjek s tri prezimena i tri domovine“, str. 156.

1594. godine, Đuro Dolisti-Tasovčić je pod svojim zapovjedništvom imao tri broda koja su napadnuta od strane turskih gusara nedaleko Messine. Đuro i njegova posada su zarobljeni te odvedeni u Carigrad. Bio je prisiljen platiti veliku otkupninu te je pušten tek nakon više godina ropstva. Kad se konačno vratio u Španjolsku, Đuro je bio u teškoj situaciji te bez vlastite imovine. Ipak, kralj Filip III. ga je primio nazad u španjolsku službu te mu vratio stara prava i položaje. Tako Đuro za kraljev račun ratuje 1605. godine u Anatoliji te sljedeće godine u Albaniji.⁹⁶

Uz ove otvorene ratne akcije, Đuro je za španjolski dvor obavljao i tajne zadatke, diplomatske naravi. Naime, početkom 17. stoljeća bila je aktualna ideja među balkanskim narodima o velikoj protuturskoj akciji. U takve težnje se upliće i Španjolska koja koristi situaciju te šalje svoje izaslanike među balkanske kršćane s ciljem da izazove opći protuturski pokret. Španjolski poslanici nastoje potaknuti lokalno stanovništvo na ustanak, obećavajući pomoć španjolske vojske koja će krenuti u invaziju preko istočne jadranske obale.⁹⁷

U takvim okolnostima, Đuro Dolisti-Tasovčić djeluje kao izaslanik španjolskog dvora, ali i drugih kršćanskih vladara te sudjeluje u misijama po Balkanskom poluotoku. Đurov zadatak bio je pronaći potencijalne saveznike i nagovoriti ih na podizanje protuturskog ustanka. U tu svrhu najviše boravi u Albaniji, gdje se istakao s nekoliko pomorskih akcija. Đuro bi pod izlikom prijevoza žita redovito pristajao na albanske obale te tako ulazio u razgovore s lokalnim protuturskim urotnicima.⁹⁸ Ipak, njegovo djelovanje nije urodilo nekakvim većim ustankom kakvom se nadao. Kakogod, za svoju je službu nagrađen od strane španjolskog kralja, te je ponovo postao vitezom, ovog puta reda Sv. Jakova 1623. godine, a 1629. godine zaslužio je položaj admirala.⁹⁹ Iste godine, Đuro Dolisti-Tasovčić umire te s njima nestaje i muška loza Dolisti-Tasovčića.

Rod Dolisti-Tasovčića se tako nastavlja preko Đurove i Stjepanove sestre Kate koja se udala u obitelj Diničić. Njezini sinovi Ivan i Stjepan Diničić postaju nasljednici baštine Dolisti-Tasovčića. Ivan Diničić-Dolisti-Tasovčić uzeo je sva tri prezimena te po mnogočemu slijedio putove svojih ujaka Stjepana i Đura. U svojim počecima služio je na brodovima svojih ujaka, djelujući kao pisar opskrbe. Preko ujaka, ulazi u španjolsku službu koja potraje čak 52 godine. Za račun španjolskog dvora obavljao je razne poslove i stekao visoke funkcije, a vrhunac je

⁹⁶ Antun GOLUŠIĆ, *Rodovi Slanskog primorja*, str. 82.

⁹⁷ Vinko FORETIĆ, *Povijest Dubrovnika do 1808. Drugi dio. Od 1526. do 1808.*, str. 73.

⁹⁸ *ibid.*, str. 77.

⁹⁹ Stjepan ĆOSIĆ, *Ideologija rodoslovlja: Korjenić-Neorićev grbovnik iz 1595.*, str. 43.

zasigurno položaj admirala. Tako jednom prilikom boravi u Kataloniji na čelu flote od 26 španjolskih ratnih brodova. Također, Ivan Diničić je sudjelovao u nabavi brodova za španjolsku mornaricu te tako u Manfredoniji zaključuje narudžbu 4 broda u ime španjolske krune te nadzire njihovu izgradnju.¹⁰⁰ Ipak, poput ujaka Đura, Ivan se najviše istakao u organiziranju protuturskog pokreta na prostoru Balkana. Zapravo je većinu svog djelovanja na španjolskom i drugim kršćanskim dvorovima posvetio upravo ovoj misiji.

U takvom kontekstu njegovo se ima prvi put spominje 1607. godine. Tih je godina ideja o oružanoj akciji protiv Turaka uzela maha, pogotovo na dvorovima savojskog vojvode Karla Emanuela I. i mantovanskog vojvode Vincenza I. Uz načelnu potporu Španjolske, radilo se na organizaciji invazije na balkanski prostor preko Bosne ili Albanije. U takvim idejama Dubrovnik je bio bitan kao polazište prema unutrašnjosti za savojske agente, a u nekim scenarijima i kao vojno uporište. Naravno, Dubrovačka Republika nikako nije htjela sudjelovati u ovakvim planovima, bojeći se reakcije Carigrada. Ipak, to nije spriječilo pojedine dubrovačke podanike da se pridruže ovoj protuturskoj zavjeri. Dubrovčani Jakov Đorđić te braća Marin i Jakov Rastić, sudjeluju u razgovorima sa izaslanicima zapadnih vladara. Također, spominje se i ime Ivana Daničića kao jednog od doušnika savojskih emisara. Na kraju, od velikih planova savojskog i mantovanskog vojvode ostala je tek ideja, a dubrovačka vlada započela je istragu o vlastitim zavjerenicima. Time dolazi do bijega Marina Rastića, dok su Jakov Rastić i Jakov Đorđić uhićeni 1611. godine. Ipak, i oni uspiju pobjeći, na što Republika zaplijeni njihovu imovinu te ih osudi na smrt, uz ucjenu na njihove glave.¹⁰¹ Nekažnjeno nije prošao ni Ivan Diničić, koji je prognan s teritorija Dubrovačke Republike te mu je oduzeta sva imovina.¹⁰²

Međutim, to nije jedina protuturska zavjera u kojoj je Diničić sudjelovao. Godine 1609. u Firenci pregovarao je sa turskim izbjeglicom Jahjom, koji je tvrdio da je sin sultana Mehmeda III. te je želio uz pomoć niza pobuna na prostoru Balkana preuzeti osmansko prijestolje od svog navodnog brata Ahmeda I. Diničić je sudjelovao u pregovorima zajedno sa srpskim monahom Damjanom Ljubibratićem, zastupajući interese nikšićkog vojvode Grdana, pećkog patrijarha Jovana te drugih vođa kršćanskih naroda iz Srbije, Bosne, Hercegovine, Makedonije, Bugarske i Albanije. Godine 1611. Ivan je iz nepoznatih razloga zatvoren u Mantovi, odakle je uspio pobjeći te se vratio u Firencu gdje je stupio u službu toskanskog vojvode. Opet je došao u kontakt s Jahjom koji je, skupa s toskanskim vojvodom, napisao pisma namijenjena vojvodi

¹⁰⁰ Antun GOLUŠIĆ, *Rodovi Slanskog primorja*, str. 82. – 83.

¹⁰¹ Vinko FORETIĆ, *Povijest Dubrovnika do 1808. Drugi dio. Od 1526. do 1808.*, str. 74. – 76.

¹⁰² Stjepan ČOSIĆ, *Ideologija rodoslovlja: Korjenić-Neorićev grbovnik iz 1595.*, str. 60.

Grdanu i patrijarhu Jovanu. U njima navode Diničića kao svog izaslanika i pregovarača. Na svom putu da dostavi pisma i započne pregovore, Diničić je stigao tek do Dubrovnika gdje je jedva izbjegao uhićenje od strane dubrovačkih vlasti. Ipak, iako je bio prisiljen zaustaviti svoje putovanje, uspio je proslijediti pisma. Potom, 1626. godine Diničić boravi na dvoru španjolskog kralja u Madridu gdje kuje planove o oružanoj akciji protiv Turaka te zauzimanju Bosne i Albanije. Godine 1630. i 1631. nalazi se u Napulju, te ponovno pregovara s tobožnjim sultanom Jahjom, ovaj put o zauzimanju Soluna. U svoje planove uvlače grofa Filipa Aleksandra Mansfelda te posredno i samog cara Ferdinanda II. Ipak, unatoč Diničićevim nastojanjima, do opće protuturske pobune i rata nije došlo.¹⁰³

Općenito, ovakva sudjelovanja pojedinačnih Slanjana u protuturskim zavjerama mogu se sagledati u okviru šireg djelovanja rodno-zavičajnog kruga slanskih obitelji. Slanske obitelji u španjolskoj službi našle su se kao ključni akteri u jednom općem protuturskom raspoloženju koje se stvorilo u drugoj polovici 16. i na prijelazu u 17. stoljeće. Taj gotovo križarski duh ponajprije su predvodili Habsburški vladari, bilo u Španjolskoj ili u Beču, te naravno, rimski papa. Jedan od centara takvih težnji i ideologije bio je Napulj, koji je često boravište Ohmućevića, Dolisti-Tasovčića i drugih rodova primorskog kraja. Uz takvu geografsku i kulturnu neposrednost, činjenicu da sudjeluju u španjolskoj službi te obiteljski mit o plemićkim feudima u unutrašnjosti pod Turcima, ne čudi izraženi protuturski sentiment kod slanskih obitelji.¹⁰⁴ Tom kontekstu se može pridodati i rastuće ozračje ilirizma, kompleksne ideje koja je u sebi obuhvaćala narode na području Hrvatske, Dalmacije, Slavonije, Bosne i Hercegovine s vjerom u stvaranje jedne Ilirske države. Naime, među određenim plemićkim i crkvenim krugovima na navedenom području, rodile su se takve misli usred nadanja u skori rat i protjerivanje Turaka s Balkana. Na tom oslobođenom prostoru nastala bi Ilirska država pod papinim pokroviteljstvom. Ovakvoj ideji ilirizma pristupili su i slanski rodovi predvođeni Petrom Ohmućevićem. Cilj im je bio izmišljenim plemićkim podrijetlom, mistificiranim rodoslovljem te drevnim bosanskim feudima potvrditi navodne stare privilegije, ali i dodati nove, te osigurati zemlje i položaje unutar tako zamišljene Ilirske države. Ovakvim zamislima pomagali su i slanski franjevci koji su bili izvrsno povezani sa svojom braćom u zaleđu te su na neki način bili nositelji bosanske, tobožnje plemenite, baštine.¹⁰⁵

¹⁰³ Stjepan ANTOLJAK, DINIČIĆ, Ivan. *Hrvatski biografski leksikon (1983–2024), mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2024.

¹⁰⁴ Stjepan ĆOSIĆ, *Ideologija rodoslovlja: Korjenic-Neorićev grbovnik iz 1595.*, str. 118. – 119.

¹⁰⁵ Stjepan ĆOSIĆ, Danko ZELIĆ, „Petar Iveljić Grgurić Ohmućević – čovjek s tri prezimena i tri domovine“, str. 152.

7. Zaključak

U 16. stoljeću dolazi do uspona nekolicine neplemićkih obitelji u Slanome. Uz povoljan položaj na dnu dubokog zaljeva koji nudi sigurnu luku te neposredni pristup hercegovačkom i bosanskom zaleđu, Slano postaje bitno prometno i trgovačko središte. U takvim okolnostima, dolazi do nastanka slobodnjačkog sloja imućnih, pomorsko-trgovačkih obitelji. Glavna odrednica njihovog prosperiteta bilo je pomorstvo, čime se uklapaju u šire gospodarske tendencije Dubrovačke Republike. Njihove trgovačke i pomorske aktivnosti uglavnom se odvijaju u okviru Dubrovnika, no od polovice 16. stoljeća Slanjani se okreću i dvorovima drugih, zapadnih zemalja. Tu se prvenstveno ističe Španjolska, dominantna sila na Mediteranu toga doba. Španjolska kruna u stalnoj je potrebi ljudi i brodovlja, što u gospodarske, što u vojne svrhe, te često u svoju službu uzima pomorce iz stranih zemalja. Tako pod pokroviteljstvom španjolske krune plove i mnogi Dubrovčani, unatoč protivljenju Republike koja se ne želi zamjeriti moćnom susjedu s Istoka i glavnom španjolskom neprijatelju, Osmanskom Carstvu. Pristupanje Dubrovčana španjolskoj službi većinom se odvija na prostoru Napuljskog Potkraljevstva s kojim Dubrovnik ima izražene trgovačke i diplomatske veze. Među dubrovačkim podanicima koji stupaju u španjolsku službu, javlja se i spomenuti krug slanskih obitelji. Kao prva obitelj koja je otvorila vrata španjolskoj službi i drugim Slanjanima, ističu se Ohmućevići. U drugoj polovici 16. stoljeća, Ohmućevići, nekadašnji kmetski rod Grgurić, postaju najmoćnija obitelj Slanoga i okolice, a u tom usponu veliku ulogu igra financijska, ali i društvena dobit stečena tijekom služenja španjolskoj kruni. Vrhunac ugleda i moći Ohmućevića se ogleda u liku Petra Ohmućevića, koji je praktički rođen kao slanski kmet, a umire kao španjolski plemić i kraljevski vitez Reda sv. Jakova. Među mnogim Petrovim pothvatima, ističu se sudjelovanje u španjolskim kampanjama na Portugal i Azore početkom 1580-ih te ugovor s kraljem Filipom II. prema kojem Petar gradi 12 brodova za kraljevu službu. Izgrađena flota postala je poznata kao Ilirska eskadra te je plovila pod Petrovim zapovjedništvom. Petrova opsjednutost plemstvom dovela je do izmišljenog rodoslovlja te podrijetla Ohmućevića kao bosanskih plemića i gospodara raznih feuda koji su pali pod Turcima. Takva razvijenu obiteljsku mitologiju i propagandu su naslijedile i nastavljale sljedeće generacije Ohmućevića. U kontekstu ostvarenja navodnih plemićkih prava, upravo je bitan španjolski dvor. Naime, matična Republika ostala je gluha na molbe Petra Ohmućevića o potvrdi vlastelinskog statusa. Time dolazi do razdora između Dubrovnika i Ohmućevića, nakon kojeg se dubrovačke vlasti javno odriču Petra kao svog podanika, pogotovo u vidu njima politički neprihvatljivog služenja Španjolskoj. Za razliku od zatvorenog kruga dubrovačke vlastele, Španjolska je Petru nudila

mnogo otvoreniji pristup za stjecanje plemstva i skok na društvenoj ljestvici. Stoga se Petar tijekom 1580-ih trajno seli iz Republike te većinom boravi u Napulju kao španjolski podanik. Nasljednici obiteljskog imena nastavljaju Petrovim putem te svoj život posvećuju službi španjolskoj kruni i napuljskom dvoru. Andrija Ohmućević istaknuo se kao admiral napuljske flote, a njegovi sinovi za svoje zasluge i vjernu službu bivaju nagrađeni ulaskom u španjolske viteške redove. Ipak, polovicom 17. stoljeća, usporedno s opadanjem moći španjolske države, Ohmućevići se sve više okreću drugom habsburškom vladaru u Beču, a u drugoj polovici stoljeća se vraćaju u Dubrovnik gdje konačno postaju vlastela.

Uz Ohmućeviče, najmoćnija obitelj Dubrovačkog primorja bili su Dolisti-Tasovčići. Kao i Ohmućevići, s kojima su bili rodbinski i poslovno povezani, Dolisti-Tasovčići stupaju u španjolsku službu. Stjepan Dolisti-Tasovčić ističe da kao jedini slanski zapovjednik u slavnom pothvatu Nepobjedive armade 1588. godine, a sa svojim ujakom Petrom Ohmućevićem sudjeluje u organizaciji Ilirske eskadre nad kojom zapovijeda u nekoliko španjolskih ratnih akcija. Njegov brat Đuro također se proslavio u španjolskoj službi te većinu života posvećuje organiziranju protuturskog ustanka na Balkanu. U takvim nastojanjima sudjelovao je i njegov nećak, Ivan Diničić-Dolisti-Tasovčić, koji u španjolskoj službi provodi 52 godine te doseže titulu admirala. U kontekstu španjolske službe bitan je i rod Korjenić-Neorića, čiji pripadnici sudjeluju u španjolskim ratovima pod zapovjedništvom Ohmućevića i Dolisti-Tasovčića. Među članovima ovog roda najviše se ističe kapetan Mato Jerinić, koji je potkraj 16. stoljeća bio najmoćniji pomorac iz Dubrovačkog primorja, izuzev Ohmućevića i Dolisti-Tasovčića. Uz ovu se obitelj veže Korjenić-Neorićev grbovnik, primjerak tzv. Ilirske heraldike, te ogledalo kolektivnog nastojanja slanskog rodno-zavičajnog kruga za priznanje navodnog plemenitog bosanskog podrijetla te zemljoposjeda i privilegija koje idu s time.

Ukratko, Španjolska je u 16. stoljeću u stalnoj potrazi za ljudima i brodovima u svrhu uspostave pomorske dominacije. To vodi ulasku slanskih obitelji u španjolsku službu, kao način ostvarenja financijske i ekonomske dobiti, ali i društvenog napretka. Njega ostvaruju stjecanjem raznih položaja i svečanih titula na dvoru španjolskog kralja i napuljskog potkralja te konačno priznanjem plemićkog statusa, koji im nije bio moguć u okvirima matične Dubrovačke Republike. Tako se tijekom 16. stoljeća stvara poseban krug slanskih obitelji, povezanih rodbinskim vezama, podrijetlom, zajedničkom ideologijama, težnjama te kolektivnim pristupom španjolskoj službi.

8. Popis literature

Ana KAZNAČIĆ-HRDALO, „Dioba i ubikacija dijelova Slanskog primorja u doba pripojenja Dubrovniku g. 1399.“, *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku*, No. 17, 1979.

Ante GOLUŠIĆ, „Dubrovačko primorje od 1399. do 1918.“, *Zbornik Dubrovačkog primorja i otoka VIII*, Dubrovnik, 2001.

Ante GOLUŠIĆ, „Kapetanske i brodovlasničke obitelji Slanoga i bliže okolice“, *Zbornik Dubrovačkog primorja i otoka VIII*, Dubrovnik, 2001.

Antun GOLUŠIĆ, *Rodovi Slanskog primorja*, Zavod za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku, Dubrovnik, 1991.,

Igor MIHAJLOVIĆ, Renato Gianni RIDELLA, „Notes on Ragusan Ships and Men in Spanish service 1580-1588“, *The Spanish Armada of 1588 and the English Counter Armada of 1589. Naval conflict between Spain and England 1580-1607*, National Museum for Underwater Archaeology, Cartagena, 2019.

Ilija MITIĆ, „Prilog proučavanju odnosa Napuljske Kraljevine - Kraljevstva Dviju Sicilija i Dubrovačke Republike od sredine XVII. do početka XIX. Stoljeća“, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu : Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, Vol. 19 No. 1, 1986.

José Luis CASABAN, „Santiago de Galicia and the Illyrian squadron: Characteristics, dimensions and tonnages of Mediterranean-built galleons for Philip's II Atlantic fleets (1593–1597)“, *The International Journal of Maritime History* Vol. 29 No. 2, 2017.

Josip LUETIĆ, „Primorci profesionalni moreplovci i svjetski brodari u međunarodnom brodarstvu Dubrovačke Republike 1563. – 1807.“, *Zbornik Dubrovačkog primorja i otoka I*, Dubrovnik, 1986.

Josip LUETIĆ, „Slanjani i „Primorci“ - svjetski moreplovci i pomorski trgovci u međunarodnom brodarstvu Dubrovačke Republike 1563 - 1807.“, *NAŠE MORE : znanstveni časopis za more i pomorstvo*, Vol. 32 No. 3-4, 1985.

Mirjana POLIĆ-BOBIĆ, *Među križom i polumjesecom : dubrovačke dojave španjolskome dvoru o Turcima u XVI. stoljeću*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2000.

Nikša VAREZIĆ, *Dubrovačka Republika i Sveta Stolica tijekom 16. i 17. stoljeća : dosta je reći u Rimu da bi se reklo čitavom svijetu*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti, Zagreb; Dubrovnik, 2018

Srđan RUDIĆ, „The ideology of the Illyrian armorial“, *Balcanica XXXVIII*, Srpska akademija nauka i umjetnosti. Balkanološki institut, Beograd, 2007.

Stjepan ANTOLJAK, DINIČIĆ, Ivan. *Hrvatski biografski leksikon (1983–2024), mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2024. (<https://hbl.lzmk.hr/clanak/dinicic-ivan>)

Stjepan ĆOSIĆ, Danko ZELIĆ, „Petar Iveljić Grgurić Ohmućević – čovjek s tri prezimena i tri domovine“, *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku*, No. 60, 2022.

Stjepan ĆOSIĆ, *Ideologija rodoslovlja: Korjenić-Neorićev grbovnik iz 1595.*, Zavod za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku i Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Zagreb – Dubrovnik, 2015.

Veselin KOSTIĆ, „Ragusa and the spanish armada“, *Balcanica III*, Srpska akademija nauka i umjetnosti. Balkanološki institut, Beograd, 1972.

Vinko FORETIĆ, *Povijest Dubrovnika do 1808. Drugi dio. Od 1526. do 1808.*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1980.

Vinko FORETIĆ, „Udio naših ljudi u stranim mornaricama i općim pomorskim zbivanjima kroz stoljeća“, *Pomorski zbornik I*, Zagreb, 1962.

Zdenka JANEKOVIĆ RÖMER, „Dubrovnik i aragonsko Napuljsko Kraljevstvo u 15. stoljeću: uloga obitelji Kotrulj“, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu : Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, Vol. 52 No. 3, 2020.

9. Prilozi

Slika 1. Grb Ohmučevića-Grgurića iz Korjenić-Neorićeva grbovnika¹⁰⁶

¹⁰⁶ Stjepan ČOSIĆ, *Ideologija rodoslovlja: Korjenić-Neorićev grbovnik iz 1595.* str. 224.

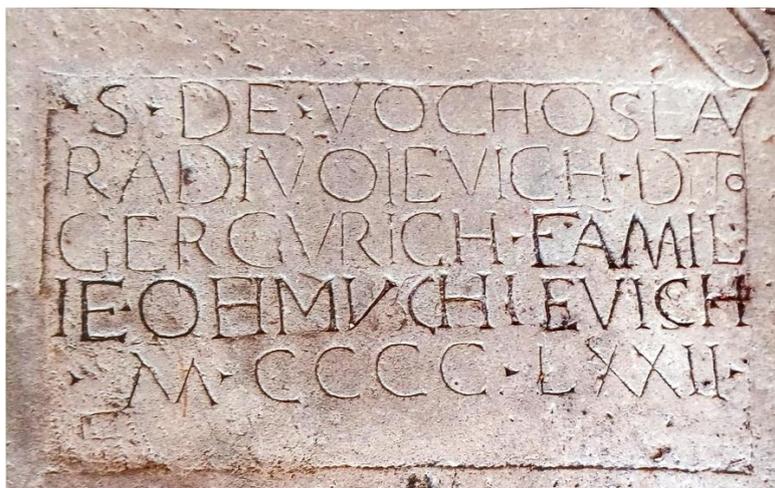
Slika 2. Grb Korjenić-Neorića iz Korjenić-Neorićeva grbovnika ¹⁰⁷

¹⁰⁷ Stjepan ČOSIĆ, *Ideologija rodoslovlja: Korjenić-Neorićeva grbovnik iz 1595. str. 270.*

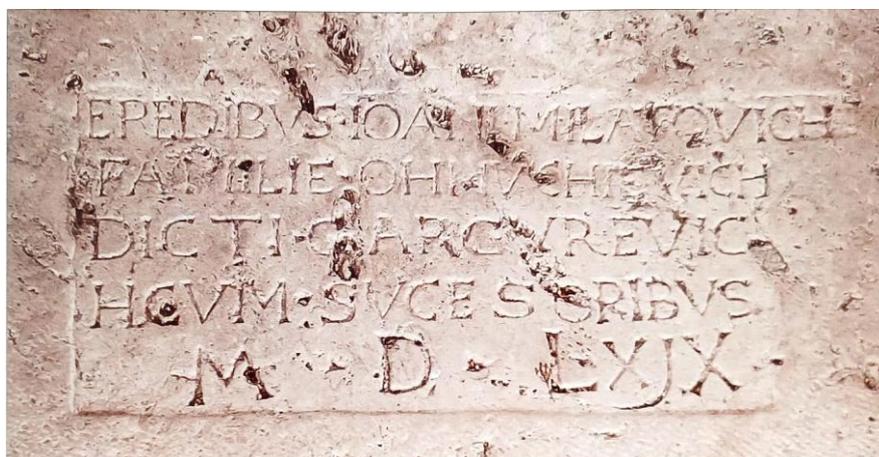

Slika 3. Grb Dolisti-Tasovčiča iz Korjenić-Neoričeva grbovnika¹⁰⁸

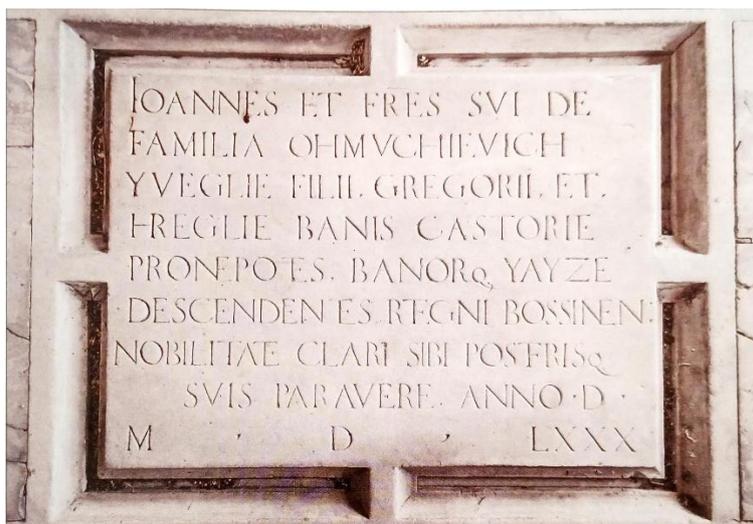
¹⁰⁸ Stjepan ČOSIĆ, *Ideologija rodoslovlja: Korjenić-Neoričev grbovnik iz 1595.* str. 236.

Slika 4. Natpis na grobnoj ploči Ohmućevića iz 1472. godine

Slika 5. Natpis na grobnoj ploči Ohmućevića iz 1569. godine

Slika 6. Natpis na grobnoj ploči Ohmućevića iz 1580. godine¹⁰⁹

¹⁰⁹ Sve tri fotografije nadgrobničkih natpisa preuzete iz: Stjepan ĆOSIĆ, *Ideologija rodoslovlja: Korjenić-Neorićev grbovnik iz 1595.* str. 48. - 49

Sažetak

Ovaj rad se bavi obiteljima iz Slanoga i Dubrovačkog primorja u španjolskoj službi. Uvodno se navodi opća geopolitička situacija Dubrovačke Republike te objašnjava njezin odnos sa Španjolskom. Promatra se službeni odnos dubrovačkih vlasti spram španjolskih vladara Habsburgovaca te ulazak pojedinačnih Dubrovčana u španjolsku službu. Poseban fokus je usmjeren na Slanjanu te se prikazuje ekonomski i društveni uspon slanskih obitelji tijekom 16. stoljeća te njihovo pristupanje španjolskoj službi. Prikazuje se rodno-zavičajni krug slanskih obitelji te pokušaj ostvarenja njihovih društvenih težnji u okviru španjolske službe. Promatra se rod Ohmućevića te se prikazuje njihove pomorske i vojne pothvate za račun španjolske krune. Ističe se kapetan Petar Ohmućević te se analizira njegova težnja za društvenim napretkom u vidu plemićkog statusa kojeg ostvaruje pod pokroviteljstvom španjolskog i napuljskog dvora. U tu svrhu Ohmućevići stvaraju falsificirano rodoslovlje prikazujući sebe kao drevno bosansko plemstvo. Spominje se i rod Dolisti-Tasovčića kojeg odlikuju iste društvene i ekonomske težnje, a u španjolskoj službi ističe se Stjepan Dolisti-Tasovčić. Sudjeluju u pothvatu Nepobjedive armade 1588. godine, te nastavlja služiti španjolskoj kruni uz svoga mentora i ujaka Petra Ohmućevića. Rad se bavi i obitelji Korjenić-Neorić te prikazuje njihovu službu španjolskom dvoru i analizira obogaćenu obiteljsku genealogiju koja kulminira Korjenić-Neorićevim grbovnikom. Rad se bavi i Slanjanima u španjolskoj službi tijekom 17. stoljeća, gdje se ističe drugi ogranak Ohmućevića. Također, promatraju se Slanjanima kao sudionici protuturskih zavjera na Balkanu za račun španjolskih i drugih kršćanskih vladara.

Ključne riječi: Slano, Ohmućević, Dolisti-Tasovčić, Korjenić-Neorić, Dubrovačka Republika, Španjolska

Abstract

This paper deals with families from Slano in the Spanish service. In the introduction, the general geopolitical situation of the Republic of Dubrovnik is stated and its relationship with Spain is explained. The official relationship of the Dubrovnik authorities towards the Spanish Habsburg rulers and the entry of individual Dubrovnik citizens into the Spanish service are observed. A special focus is on the people of Slano, showing the economic and social rise of the Slano families during the 16th century and their accession to the Spanish service. It shows the birth-native circle of the Slano families and the attempt to realize their social aspirations within the framework of the Spanish service. The family of Ohmućević is observed and their naval and military exploits in the service of the Spanish crown are shown. Captain Petar Ohmućević is highlighted and his striving for social progress in the form of noble status achieved under the patronage of the Spanish and Neapolitan courts is analyzed. For this purpose, the Ohmućević create a falsified genealogy, portraying themselves as ancient Bosnian nobility. The family of Dolisti-Tasovčić is also mentioned, which is characterized by the same social and economic aspirations, and Stjepan Dolisti-Tasovčić stands out in the Spanish service. He participated in the Invincible Armada venture in 1588 and continued to serve the Spanish crown alongside his mentor and uncle Petar Ohmućević. The paper also deals with the Korjenić-Neorić family, showing their service in the Spanish court and analyzing the enriched family genealogy that culminates in the *Korjenić-Neorić armorial*. The paper also deals with the people of Slano in the Spanish service during the 17th century, where the second branch of the Ohmućević family stands out. Also, the people of Slano are seen as participants in anti-Turkish conspiracies in the Balkans at the expense of the Spanish and other Christian rulers.

Keywords: Slano, Ohmućević, Dolisti-Tasovčić, Korjenić-Neorić, Republic of Dubrovnik, Spain

Obrazac A.

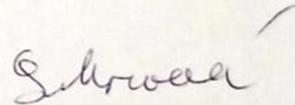
SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Stjepo Marinović, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e magistra/magistrice povijesti i filozofije, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 11. 7. 2024.

Potpis

Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)

Student/ica: Stjepo Marinović
Naslov rada: Slenski rodovi u službi
španjolske krune
Znanstveno područje i polje: Humanističke znanosti, Povijest
Vrsta rada: Diplomski rad
Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
Mikša Varezić, doc. dr. sc.
Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
/

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Mikša Varezić, doc. dr. sc.
Josip Vrandečić, prof. dr. sc.
Marko Rimac, izv. prof. dr. sc.

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uredenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22).

Split, 11. 7. 2024.

Potpis studenta/studentice: Stjepo Marinović

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.